

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Лого: СОВЕТ НА ЕВРОПА

ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

ЧЕТВРТИ ОДДЕЛ

СЛУЧАЈ НА STEEL AND MORRIS ПРОТИВ ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО

(Апликација бр. 68.416 / 01)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

15 Февруари, 2005 година

КОНЕЧНО

15/05/2005

Во случајот Steel and Morris v. the United Kingdom (*Стил и Морис против Обединетото Кралство),

Европскиот суд за човекови права (Четврт оддел), заседавајќи како совет составен од:

Г-дин М. PELLONPÄÄ (*М. ПЕЛОНПА), претседател,

Сер Nicolas BRATZA (*НИКОЛАС БРАЦА),

Г-ѓа В. STRÁŽNICKÁ (*Б: СТРАЖНИЦКА),

Г-дин Ј. CASADEVALL (*Џ. КАСАДЕВАЛ),

Г-дин Р. Maruste (* П. МАРУСТЕ),

Г-дин С. PAVLOVSKI (* Ц.ПАВЛОВЧИ),

Г-дин L. GARLICKI (*Л. ГАРЛИЦКИ), судии,

и г-дин М. O'BOYLE (*М. О БОЈЛ), секретар на одделот,

Расправајќи на затворена седница на 7 септември, 2004 година и 25 јануари 2005 година,

Ја донесе следнава пресуда, која беше усвоена на последно споменатиот датум:

ПОСТАПКА

1. Постапката е иницирана со претставка (бр. 68.416 / 01), против Обединетото Кралство на Велика Британија и Северна Ирска, поднесена до Судот согласно член 34 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи ("Конвенцијата") од страна на двајца државјани на Велика Британија, г-ѓа Helen Steel (*Елена Стил) и г-дин David Morris (*Дејвид Морис) ("подносителите"), на 20 септември 2000 година.

2. Подносителите на претставката, на кои им беше доделена правна помош, беа претставени од страна на г-дин М. Stephens (*М Стивенс), адвокат кој работи во Лондон. Владата на Обединетото Кралство ("Владата") беше застапувана од нејзиниот Агент, г-дин D. Walton (*Д. Волтон), од Канцеларијата за надворешни работи и Комонвелт.

3. Подносителите на претставката се жалеа, дека постапката за клеветата која е покрената против нив довела до прекршување на нивните права на фер судење во согласност со член 6 § 1 од Конвенцијата и на слобода на изразување во согласност со член 10.

4. Претставката беше доделена на четвртиот оддел на Судот (член 52 § 1 од Деловникот на Судот). Во рамките на тој оддел, Комората која ќе го разгледа случајот (член 27 § 1 од Конвенцијата) е конституирана како што е предвидено во член 26 § 1.

5. Со одлуката од 6 април 2004 година, Комората ја прогласи жалбата за делумно прифатлива.

6. Расправата се одржа во јавност во Зградата за човекови права, Стразбур, на 7 септември 2004 година (Правило 59 § 3).

Забелешка на преведувач: Терминот во заградата означен со ѕвездичка означува појаснување на зборот пред него или обратно. Пр. Steel and Morris (*Стил и Морис)

Пред Судот Се појавија:

(а) за Владата

Г-дин Д. Волтон, Канцеларија за надворешни работи и Комонвелтот, *Агент,*
Г-дин Р. Sales (*П. Сејлс), *Адвокат*
Г-дин А. Brown (*А. Браун),
Г-дин D. WILLINK (*Д. Вилинк),
Г-дин R. Wright (*Р. Рајт), *советници;*

(б) за подносителите на претставката

Г-дин К. STARMER (*К. Стармер), *Адвокат,*
Г-дин М. Стивенс, *Адвокат,*
Г-дин А. Hudson (*А. Хадсон), *Помлад советник,*
Г-ѓа П. Рајт, *Советник.*

Судот ги сослуша обраќањата на г-дин Стармер и г-дин Сејлс.

7. По сослушувањето, двете страни доставија информации кои биле побарани од судијата Сер Николас Братца на расправата.

ФАКТИТЕ

I. ОКОЛНОСТИ НА СЛУЧАЈОТ

A. Брошурата

8. Подносителите на претставката, Хелен Стил и Дејвид Морис, се родени во 1965 и 1954, соодветно и живеат во Лондон.

9. За време на периодот за кој се однесува оваа претставка, г-ѓа Стил дел од времето била вработена со скратено работно време како работник во бар, заработувајќи околу 65 (GBP) (*фунти) неделно, и другиот дел од времето била без приходи и зависна од социјална помош. Г-дин Морис, поранешен поштенски работник, бил без приходи и добивал социјална помош. Тој е самохран родител, одговорен за секојдневната грижа на неговиот син, на возраст од 4 години, кога почнал судскиот процес. За цело време подносителите на претставката биле поврзани со London Greenpeace (*Лондон Гринпис), една мала група, неповрзана со Greenpeace International (*Гринпис интернешенел), која водела кампања главно за животната средина и социјалните прашања.

10. Во средината на 1980-тите Лондон Гринпис започнува кампања за борба против Мекдоналдс. Во 1986 година е испечатена и дистрибуирана брошура со наслов "Што не е во ред со Мекдоналдс?" ("брошурата") како дел од таа кампања. Таа е последен пат препечатена на почетокот на 1987 година.

11. На првата страница на брошурата покажане е гротескнаа цртана слика на маж, облечен во Stetson (*бренд на капи) со знакот на доларот во неговите очи, како се крие зад клоновска маска на Ronald McDonald (*Роналд Мекдоналд маскотата на Мекдоналдс). Врвејќи по горниот дел од страните од 2-5 се наоѓал насловот кој се состоел од симболот на McDonald's (*Мекдоналдс) "златните арки", со зборовите: "McDollars (* МекДолар), McGreedy (МекАлчен), McCancer (МекРак), McMurder (*Мек Убиство), McDisease(*МекБолест) ..." и така натаму, ставени едно по друго.

12. Текстот на страница 2 од брошурата гласи (извадок):

"Која е врската меѓу Мекдоналдс и гладот во" Третиот свет "?

Нема поента, да имаш чувство на вина бидејќи јадеш додека ги гледаш гладните африкански деца на телевизија. Ако пратиш пари за помош, или купуваш од продавница на Oxfam (*Оксфам), итн, тоа е морално добро, но политички бескорисно. Тоа ја префрла вината кај владите и не прави ништо за да ја предизвика моќта на мултинационалните корпорации.

ГЛАДНИ ЗА ДОЛАРИ

Мекдоналдс е една од неколкуте гигантски корпорации со инвестиции во огромни парчиња земја во сиромашните земји, кои се продаваат од гладните за пари владетели (често војската) и привилегирани елити, исфрлувајќи ги малите фармери кои живеат таму и одгледуваат храна за сопствениот народ.

Моќта на американскиот долар значи наместо да се купуваат технологија и произведена стока, сиромашните земји се заробени во производство на се повеќе и повеќе храна за извоз во САД. Од 40 од најсиромашните земји во светот, 36 извезуваат храна во САД - на најбогатите.

ЕКОНОМСКИ ИМПЕРИЈАЛИЗАМ

Некои земји од "Третиот свет", каде што повеќето деца се недохранети, всушност ги извезуваат нивните главни култури како добиточна храна - т.е. да здебелуваат добиток за претворање во хамбургери во "Првиот свет". Милиони хектари од најдоброто обработливо земјиште во сиромашните земји се користи во наша корист - за чај, кафе, тутун, итн - додека таму луѓето се гладни. Мекдоналдс е директно инволвиран во овој економски империјализам, кој ги остава повеќето црни луѓе сиромашни и гладни, додека многу од белците се здебелуваат.

ОПШТА ЗЛОУПОТЕБА НА РЕСУРСИ

Во јужноамерикански земји житото се дава на добитокот за да се произведе месо за хамбургерите на МекДоналдс. Добитокот консумира 10 пати повеќе жито

и соја од луѓето : една калорија на говедско месо бара десет калории на жито. На 145 милиони тони жито и соја кој се дава како храна на добитокот, само 21 милиони тони месо и нус-производи се користат. Отпад е 124 милиони тони годишно во вредност од 20 милијарди американски долари. Пресметано е дека оваа сума ќе ја прехрани, облече и вдоми целата популација во светот за една година. "

На првата страница од упатството исто така се содржани фотографија на една жена и дете, со насловот:

Типична слика на сиромаштијата од "Третиот свет" – тип кој често се користи од страна на добротворни организации за да се добијат "пари од сочувство ". Ова го одврка вниманието од една причина: . Експлоатација од страна на мултинационалните компании како Мекдоналдс "

Втората и третата страници на брошурата содржат цртана слика на плескавица, со кравја глава излагајќи од едната страна и велејќи: "Ако кланицата не ве фати" и главата на еден човек излагајќи од другата страна, велејќи: " брзата храна ќе ве фати " Страниците од 3 до 5 гласат:

"ПЕДЕСЕТ ХЕКТАРИ СЕКОЈА МИНУТА

СЕКОЈА година површина од дождовни шуми со големина на Британија се сече или корне, и се согорува. На глобално ниво, една милијарда луѓе зависат од водата што тече од овие шуми, што го впираат дождот и го отпуштаат постепено. Катастрофата во Етиопија и во Судан барем делумно се должи на неконтролираното уништување на шумите. Во Амазонија - каде што во моментов има околу 100.000 ранчови за говедско - поројни дождови носат надолу низ голите долини, еродирано земјиштето и ја отперуваат почвата. Голата земја, печена од тропското сонце, станува бескорисна за земјоделството. Се проценува дека на секои неколку часа ова уништување предизвикува барем еден вид на животно, растение или инсект да исчезне .

Зошто не е во ред Мекдоналдс да ги уништува тропските шуми?

ОКОЛУ екваторот постои појас на бујна вегетација и неверојатно убави тропски шуми, недопрено од човековиот развој сто милиони години. Тие ги одржуваат околу половината од Земјините форми на живот, вклучувајќи и некои 30.000 растителни видови, произведувајќи голем дел од количините на кислород кои се од клучно значење за планетата .

ХРАНА ЗА ДОМАШНИ МИЛЕНИЦИ И ОТПАДОЦИ

Мекдоналдс и Burger King (*Бургер Кинг) се две од многуте американски корпорации кои користат смртоносни отрови за да се уништат големи подрачја дождовни шуми во Централна Америка за да се создадат пасишта за стоката и да

бидат испратени назад во САД како хамбургери и храна за домашни миленици, и да се обезбедат материјали за пакување на брза храна. (Немојте да бидете измамани од Мекдоналдс велејќи дека тие користат рециклирана хартија: само мал процент оод неа е таква. Вистината е дека се превземаат 800 квадратни милји на шуми само за да се снабдуваат со хартија за една година. Тони од оваа хартија завршуваат како отпад во градовите на "развиените" земји.)

КОЛОНИЈАЛНА ИНВАЗИЈА

Не само што Мекдоналдс и многу други корпорации придонесуваат за голема еколошка катастрофа, тие ги протеруваат племенските народи во дождовните шуми од териториите на нивните предци каде што тие живееле мирно со илјадници години, без да наштетат на нивната животна средина. Ова е типичен пример на ароганција и порочност на мултинационалните компании во нивната бескрајна желба за повеќе и повеќе профит.

Не е претерување да се каже дека кога ќе гризнете Биг Мек, вие и помагате на империја Мекдоналдс да ја уништи оваа планета.

Што е толку нездрав во храната на Мекдоналдс?

МЕКДОНАЛДС се обиде да прикаже во нивниот "Водич за исхрана" (кој е полн со импресивени, но навистина сосема ирелевантни факти и бројки) дека масовно произведените хамбургери, чипс, коли и милкшејкови итн, се корисни и се хранлив дел од секоја исхрана.

Она што не кажуваат јасно е дека исхраната богата со масти, шеќер, производи од животинско потекло и сол (натриум), а малку растителни влакна, витамини и минерали - која генерално ја содржи еден оброк од Мекдоналдс - е поврзана со рак на дојката, дебелото црево и срцеви заболувања. Ова е прифатен медицински факт, а не несигурна теорија. Секоја година во Британија, срцевите заболувања предизвикуваат околу 18.000 смртни случаи.

БРЗО = НЕЗДРАВ

Дури и ако им се допаѓа да ги јадат, повеќето луѓе признаваат дека преработените хамбургери и синтетички чипови, сервирани во хартија и пластични садови, се нездрава храна. Мекдоналдс го претпочитаат името "брза храна". Ова не е само поради тоа што е произведена и сервирана што е можно побрзо - тоа треба и да се јаде брзо. Знак на нездрав-квалитет на Биг Мековите е фактот дека луѓето одржуваат натпревар кој ќе изеден еден во најкусо време.

ПЛАЌААТ ЗА НАВИКА

Цваќањето е од суштинско значење за доброто здравје, бидејќи тоа го промовира протокот на дигестивните сокови кои се одделуваат од храната и

праќаат хранливи материи во крвта. Во храна на Мекдоналдс толку многу недостасуваат материи што најголемиот дел од неа е тешко возможно да се цвака. Дури и нивните бројки покажуваат дека "четврт-фунта 'е 48% вода. Овој вид на лажна храна поттикнува прејадување, а високата содржина на шеќер и на натриум може да направи кај луѓето да се развие еден вид на зависност - на "нескротлива желба". Тоа значи повеќе профит за Мекдоналдс, но и запек, затнати артерии и срцеви напади за многу клиенти.

КАКО СЕ ПРАВИ ХЕМИЈАТА

Пругастите униформи на персоналот на Мекдоналдс, светкавото осветлување, светлиот пластичен декор, "Среќни капчиња" и музика, сите се дел од лошиот декор на ниско-квалитетната храна која е наменета до последниот детал да изгледа, да се чувствува и да има ист вкус во било кој трговски центар во светот. За да се постигне оваа вештачка сообразност, Мекдоналдс бараат нивните "свежи листови на марула ", на пример, да се третираат со дванаесет различни хемикалии само да се задржи таа вистинската боја и свежина за исто времетраење. Тоа бездруго може да биде и пластика.

КАКО МЕКДОНАЛДС НАМЕРНО ГИ ЕКСПЛОАТИРА ДЕЦАТА?

Речиси сите реклами на Мекдоналдс се наменети за деца. Иако 'личноста' на Роналд Мекдоналд не е толку популарна како што очекуваа и нивните истражувачи на пазарот (веројатно поради тоа што е целосно неоригинален), илјадници млади деца секој пат кога ќе го видат клоновот со портокалова коса мислат на хамбургери и чипс.

ЗАМКАТА НА НОРМАЛНОСТ

На ниеден родител не треба да му се каже колку е тешко да се одвлекува вниманието на дете од инсистирањето за одреден тип на храна или закуска. Рекламите кои го прикажуваат Мекдоналдс како среќно место што личи на циркус каде што хамбургерите и чипсовите се обезбедени за секого во секој час на денот (и доцна во ноќта), им наметнува на децата да размислуваат дека тие не се "нормални" ако не одат таму. Апетитот, потребата и - над се - парите никогаш, не влегуваат во "невиниот" свет на Роналд Мекдоналд.

Мал е бројот на децата кои не успеваат да ги забележат шарените црвени и жолти стандардизирани излози во шопинг центрите и улиците низ целата земја. Мекдоналдс знае точно каков вид на притисок ова става на луѓето кои се грижат за деца. Тешко е да се одолее во овој "удобен" начин на правење на децата среќни ", дури и ако немате многу пари и се обидувате да избегнете нездрава храна.

ХРАНА СО ИГРАЧКА

Како да сакаше да компензира за несоодветноста на нивните производи,

Мекдоналдс ја промовира потрошувачката на оброци како "забавен настан". Ова го претвора чинот на јадење во една претстава, со "гламурот" да се биде во Мекдоналдс ("Исто како што е во рекламите! ") намалувајќи го статусот на храната во реkvизит.

Не многу од децата се заинтересирани за исхраната, па дури и ако беа, сите трикови и поставки со украсна хартија, капи, сламки и балони го сокриваат фактот дека храната со која се заведени е во најдобар случај просечна, а во најлош случај отровна - а нивните родители знаат дека таа не е дури ни евтина.

ВАЛКАНИТЕ ТАЈНИ НА РОНАЛД

Кога еднаш ќе им се каже мрачната приказна за тоа како се направени хамбургерите, децата се далеку од подготвени да се приклучат во перверзните дејанија на Роналд Мекдоналд. Со правилен приказ, имагинацијата на детето лесно може да го претвори клоvnот во страшило (многу од децата и онака се многу сомнителни на клоvнови). Деца сакаат тајни, а таа на РОНАЛД е особено одвратна.

На кој начин Мекдоналдс е одговорен за мачење и убиство?

Менито во Мекдоналдс се базира на месо. Тие продаваат милиони хамбургери секој ден во 35 земји низ целиот свет. Тоа значи секојдневно постојаното колење, на животни родени и одгледани само да бидат претворени во производи на МекДоналдс.

Некои од нив - особено кокошките и свињите – ги поминуваат своите животи во целосно вештачки услови на огромни фарми фабрики, без пристап до воздух или сонце и слобода на движење. Нивната смрт е крвава и варварска.

УБИВАЊЕТО НА БИГ МЕК

Во кланицата, животните често се борат да избегаат. Добитокот станува избекумен гледајќи како животните пред нив во убиствената линија се притиснати, тепани, електрифицирани и сечени.

Еден неодамнешен извештај на Британската влада ги критикуваше неефикасните методи за зашметување, што често резултираа сечењето на грлата на животните додека се се уште целосно свесни. Мекдоналдс се одговорни за смртта на безброј животни од страна на овој наводно хуман метод.

Ние имаме избор да јадеме месо или не. 450 милиони животни убиени за храна во Велика Британија секоја година немаат никаков друг избор. Често се вели дека по посетата на кланица, луѓето стануваат згадени при помислата на јадење на месо. Колкумина од нас би биле подготвени да работиме во кланица и да ги убиваме животните кои ги јадеме?

КОЈ Е ТВОЈОТ ОТРОВ?

МЕСОТО е одговорно за 70% од сите инциденти на труење со храна, а пилешкото и меленото месо (што се користи во хамбургерите) се едни од најлошите предизвикувачи. Кога животните се колат, месото може да се контаминира со содржини од стомакот, измет и урина, што доведува до бактериска инфекција. Во обид да се возвратат инфекциите во своите животни, земјоделците рутински ги инјектираат со дози на антибиотици. Ова, заедно со хормони за раст и остатоци од пестициди во нивната храна, се вградуваат во ткивата на животните и можат понатаму да го оштетат здравјето на луѓето, кои се базирани на исхрана со месо.

Како е да работиш за Мекдоналдс?

МОРА да има сериозен проблем: иако 80% од работниците во Мекдоналдс се со скратено работно време, годишната промена на персоналот е 60% (во САД тоа е 300%). Не е невообичаено за нивните работници во ресторани да се откажат по само четири или пет недели. Причините не се тешки да се најдат.

ЗАБРАНА ЗА СИНДИКАТИ

Работниците во угостителството имаат лоши услови и примања. Тие се на работа до вечерните часови и за време на викендите, имаат долги смени во топла, валкана, бучна околина. Платите се ниски и шансите за промоција минимални.

Можноста да се подобри оваа ситуација преку преговори со синдикатот е многу тешко: не постои синдикат за овие работници, а оние кои би можеле да се приклучат покажуваат малку интерес за проблемите на работниците со нецелосно работно време (претежно жени). Една неодамнешна анкета на работниците во ресторани за хамбургери покажаа дека 80% од анкетираниите, изјавиле дека е потребен синдикат кој ќе помогне околу платите и условите. Друга тешкотија е дека 'работата во кујна' има висок процент на работници од етничките малцински групи кои, со малку шанси за добивање на работа на друго место, се претпазливи да не бидат отпуштени од работа - како што многу и биле, обидувајќи се да организираат синдикат.

Мекдоналдс има политика за спречување на синдикализација со бркање на работниците кои се за синдикат. Досега оваа успеа насекаде во светот, освен по долга борба во Шведска и во Даблин.

ОБУЧЕНИ НА РАБОТА СО ПОТ

Очигледно е дека големите профите на сите големи синцири на продавници и гиганти за нездрава-храна, зависат од трудот на младите луѓе. Мекдоналдс не е исклучок: три-четвртини од своите работници се под 21 година. Производниот систем ја девалоризира самата работа: секој може без обука да пече хамбургер и

чисти тоалети или да се смешка на клиентите. Значи нема потреба да се вработат готвачи или квалификуван кадар - само некој подготвен да работи за ниска плата.

Бидејќи не постои законска минималната плата во Велика Британија, Мекдоналдс може да плати колку сака, помагајќи да се намалува уште повеќе нивото на платите во угостителскиот бизнис. Тие велат дека обезбедуваат работни места за млади што го напуштаат училиштето независно од полот или расата. Вистината е дека Мекдоналдс е заинтересиран само за регрутирање на евтина работна сила -што значи дека маргинализираните групи, особено жените и црниците, се уште повеќе експлоатирани од страна на индустријата отколку што веќе се. "

Брошурата продолжува на страниците 5 и 6, со голем број на предлози и сугестии за промена, кампањи и активности, како и информации за Лондон Гринпис.

В. Процесот во Високиот суд

13. Бидејќи Лондон Гринпис не е регистрирано тело, не може да се преземе правна акција директно против неа. Во периодот од октомври 1989 година и јануари или мај 1991 година, Мекдоналдс од Велика Британија најми седум приватни истражувачи од две различни фирми да се инфилтрираат во групата со цел да дознаат кој е одговорен за пишување, печатење и дистрибуција на брошурата и организирање на кампањата за борба против Мекдоналдс. Истражните агенти присуствуваа на повеќе од четириесет средби на Лондонски Гринпис, кои беа отворени за секој член на јавноста кој сака да присуствува и други настани како што се "панаѓури" и јавни настани за собирање финансиски средства . Мекдоналдс потоа на судењето се потпираше на доказите на некои од овие агенти за да се утврди дека подносителите присуствувале на состаноци и настани и се во блиска релација со организацијата за време на периодот кога брошурата е печатена и дистрибуирана.

14. На 20 Септември 1990 Мекдоналдс корпорацијата ("САД Мекдоналдс") и Мекдоналдс Ресторани ДОО ("Мекдоналдс Велика Британија "), заедно наведени во овој документ како "Мекдоналдс", издадоа налог против подносителите на претставката и тројца други, барајќи штета од 100.000 Британски фунти за клеветата предизвикана од наводното објавување на брошурата од страна на обвинетите. Мекдоналдс ја повлече постапката против другите тројца обвинети, во замена за нивно извинување за содржината на брошурата.

15. Подносителите на претставката го негираа објавувањето, негираа дека зборовите за кои се жали имаат значење кое им го припишуваат на Мекдоналдс и негираа дека сите или некои од значењата се клевети. Покрај тоа, тие тврдеа, во алтернатива, дека зборовите се во голем дел вистинити или пак се само коментар врз основа на факти.

16. Подносителите на претставката аплицираа за правна помош, но беа одбиени на 3 јуни 1992 година, бидејќи правна помош не беше достапна за постапка за клеветата во Обединетото Кралство. Поради тоа, тие самите се

застапуваа во текот на судењето и жалбата. Околу 40.000 фунти биле собрани од донации за да им се помогне (на пример, да се плати за записници: види став 20 подолу), тие примија помош од адвокати и правници кои работат *pro bono*: Така, нивната првична судска процедура беше подготвена од страна на адвокатите, тие дадоа некои совети на *ad hoc* основа, и беа застапени во текот на пет пред-судски расправи и во три наврати во текот на судењето, вклучувајќи ја и жалбата до Апелациониот суд против дозволата на судијата Мекдоналдс да измени и дополни изјава(види став 24 подолу).

Тие сепак поднесоа, дека биле значајно попречени од недостаток на ресурси, не само во начинот на добивање на правна помош и застапување, но исто така и кога станува збор за администрирање, фотокопирање, за земање белешки, како и следење, подготовка и плаќање на трошоци и трошоци за стручни и фактички сведоци. Во текот на постапката Мекдоналдс беше претставен од страна на водечки и помлад советник, искусни во законодавството за клевета, и по еден или два адвокати и други помошници.

17. Во март 1994 Мекдоналдс од Велика Британија даде изјава во весниците и дистрибуираше брошура за да ги извести клиентите за случајот, насловена како "Зошто Мекдоналдс оди на суд". Во мај 1994 година тие издадоа документ наречен "судски спор за клевета - Брифинг за позадината" за дистрибуција во медиумите. Овие документи вклучија, меѓу другото, наводи дека подносителите на претставката објавиле брошура која тие знаеле дека не е точна, и подносителите поднеле контра-барање за отштета за клевета од МекДоналдс Велика Британија.

18. Пред почетокот на судењето имало околу дваесет и осум времени претставки, вклучувајќи различни прашања за правото и фактите, некои траејќи и повеќе од пет дена. На пример, на 21 декември 1993 година, судијата на процесот, Г-дин Џустис Бел ("Бел Џ"), одлучи дека процесот треба да биде суден од страна на судија наместо судија и порота, бидејќи тоа подразбира продолжено испитување на документите и сведоците експерти за сложени научни прашања. Оваа одлука била потврдена од страна на Апелациониот суд на 25 март 1994 година, по сослушувањето на подносителите, кои беа претставени *pro bono*.

19. Судскиот процес се одржа пред Бел Џ помеѓу 28 јуни 1994 година и 13 декември 1996 година. Траеше 313 судски дена, од кои 40 беа со правни аргументи, и беше најдолгото судење (граѓанско или кривично) во англиската правна историја. Записниците од судењето се на околу 20.000 страници, имаше околу 40.000 страници на документирани докази, а во прилог на многу пишани изјави на сведоци, 130 сведоци дадоа орални докази - 59 за апликантите, 71 за МекДоналдс. Г-ѓа Стил сведочеше лично, додека г-дин Морис избра да не сведочи.

20. Подносителите не беа во можност да платаат за дневните записници на постапката, што чинат околу 750 британски фунти на ден, или 375 британски фунти ако се подели меѓу двете страни. Мекдоналдс го плати надоместокот, и првично им овозможи на подносителите на претставката бесплатни копии на записниците. Сепак, Мекдоналдс престана да го прави тоа на 3 јули 1995 година, бидејќи подносителите одбија да се обврзуваат да ги користат записниците само за целите на главниот претрес, а не да се објави во јавноста она што е кажано во судот. Судијата на процесот одби да нареди Мекдоналдс да ги обезбедува транскриптите во отсуство на подносителите, и оваа пресуда беше потврдена од

страна на Апелациониот суд. Потоа, подносителите, со користење на донации од јавноста, ги купија транскриптите со намалена цена (25 британски фунти на ден), дваесет и еден ден откако им беа дадени доказите. Тие доставија дека, како резултат на тоа, и без доволна помош да земаат забелешки во судот, тие биле значително попречувани во нивната можност за ефективно испитување и наизменично-испитување на сведоците.

21. Во текот на судењето, г-дин Морис се соочи со неповрзана постапка покрената против него од страна на Лондонската околица на Харингеј во врска со поседување на имот. Г-дин Морис потпиша писмена изјава под заклетва ("Харингејова писмена изјава под заклетва ") како поткрепа на неговата претставка тие постапки да се пролонгираат додека судењето за клеветата не е завршено, во која тој наведува дека судскиот спор за клеветата потекнува "од брошурата што ја имавме произведено, која се однесува, *inter alia*, за хранливоста на оброците во Мекдоналдс ... ". Мекдоналдс поднесе оваа заклетва да се изнесе како доказ во судскиот спор за клеветата како признание против интерес за објавување од страна на г-дин Морис, при што Бел Џ се согласи на ова барање. Г-дин Морис приговори дека заклетвата треба да се прочита "наводно произведено", но дека имало грешка од неговиот адвокат. Правниот советник потврди во писмена форма до судот дека вториот подносител ја подучил да ја поправи заклетвата, но дека таа не го сторила тоа, бидејќи грешката не била материјална во постапката Харингеј. Подносителите изјавија дека тие претпоставуваат дека писмото на правниот советник ќе биде примено како доказ, и дека Бел Џ не ги предупредил дека тоа е недопуштено до затворањето на доказната постапка, така што тие не разбрале дека треба да наведат уште еден доказ за да се објасни грешката. Жалбата на подносителите до Апелациониот суд против Бел Џ за приемот на писмената изјава под заклетва беше одбиена на 25 март 1996 година.

22. На 20 ноември 1995 година, Бел Џ донесе одлука за значењето на параграфот во брошура под наслов " Што е толку нездраво во храната на Мекдоналдс?", Наоѓајќи дека овој дел од упатството го има значењето

"... дека храната на Мекдоналдс е многу нездрава заради тоа што е богата со масти, шеќери, производи од животинско потекло и сол (натриум), има малку растителни влакна, витамини и минерали, и заради нејзиното конзумирање кое ја направи вашата исхрана богата со масти, шеќер, производи од животинско потекло и сол (натриум), а малку растителни влакна, витамини и минерали, со многу реален ризик дека ќе страдате од рак на дојка или дебелото црево или срцеви заболувања како резултат на тоа; дека Мекдоналдс го знаат ова, но не го изјавуваат јасно, дека тие се уште ја продаваат храната и ги измамуват потрошувачите, тврдејќи дека нивната храна е корисен и хранлив дел од било која исхрана ".

23. Подносителите на претставката се жалеа до Апелациониот суд против оваа пресуда, на почетокот потпирајќи се на седум основи за оваа жалба. Сепак, еден ден пред сослушувањето на 2 Април 1996 година пред Апелациониот суд, г-ѓа Стил даде изјава во име на двата подносителите дека повлекуваат шест од седумте основи, и посака само да се постави прашањето дали судијата бил во право при утврдувањето на значењето што е многу посериозно од она што Мекдоналдс го изјави во неговиот исказ. Подносителите изјавија дека тие ги повлекуваат другите

основи за жалба во врска со значењето на овој дел од брошурата, бидејќи недостатокот на време и правни совети ги спречиле во тоа. Тие погрешно веруваа дека тоа прашање ќе остане отворено за повторно да го покренат при полна жалба по завршувањето на судскиот процес. Апелациониот суд пресуди против подносителите по овој основ, стоејќи на ставот дека значењето дадено во овој параграф според судијата е помалку важно од она што го изјави МекДоналдс.

24. Во рамките на Харингејовата писмена изјава под заклетва Мекдоналдс побра дозвола од судот да ги дополни своите изјави да наведат дека подносителите на претставката биле вклучени во издавањето на брошурата и да го потврдат објавувањето кое датира од септември 1987 година. Подносителите на претставката приговорија дека таквото дополние толку доцна во текот на судскиот процес ќе биде неоправдано преудицирано. Меѓутоа, на 26 април 1996 Бел Џ даде дозвола Мекдоналдс да изврши измени и дополнувања; на подносителите им беше дозволено да ја дополнат својата одбрана соодветно.

25. Пред судењето, подносителите на претставката бараа одлука Мекдоналдс да ги открие забелешките направени од страна на нивните истражни агенти; Мекдоналдс одговори дека немало забелешки. Во текот на судењето, сепак, се дозна дека забелешките постојат. Подносителите на претставката побараа обелоденување, на кое се спротивстави Мекдоналдс со образложение дека забелешките биле заштитени како правни професионални овластувања. На 17 јуни 1996 година Бел Џ пресуди дека забелешките треба да бидат обелоденети, но оние делови кои не се однесуваат на прашања содржани во изјавите на сведоците или усни докази кои се избришани од истражните агенти.

26. Кога беа изнесени сите докази, Бел Џ се повлече на шест месеци пред доставувањето на неговата пресуда од 762-страници на 19 јуни 1997 година.

Врз основа, главно, на Харингејовата писмена изјава и доказите на истражните агенти на Мекдоналдс, тој открил дека вториот подносител на претставката учествувал во издавањето на брошурата во 1986 година, на почетокот на анти-Мекдоналдс кампањата на Лондонски Гринпис, иако точно не може да се идентификува каква улога имал тој. Г-дин Морис, исто така, учествувал во дистрибуција на брошурата. По оценувањето на доказите на голем број на сведоци, вклучувајќи ја и Г-ѓа Стил, тој открил дека нејзиното учество почнува во почетокот на 1988 година, активно учествувајќи во активностите на Лондонски Гринпис, споделувајќи ги нивните анти-Мекдоналдс цели, вклучувајќи ја и дистрибуцијата на брошурата. Судијата утврди дека подносителите се одговорни за објавување на "неколку илјади" копии од брошурата. Тоа е утврдено дека оваа публикација имала некакво влијание врз продажбата на производите на МекДоналдс. Тој исто така откри дека брошурата на Лондон Гринпис била препечатена од збор до збор во брошура произведена во 1987 и 1988 година од страна на една организација со седиште во Нотингем која се вика Veggies Ltd (*Веџис Д.О.О) Мекдоналдс се закани со постапка против Веџис Д.О.О, но се согласи за спогодба откако Веџис Д.О.О го поправил делот од брошурата за уништувањето на дождовните шуми и го сменил насловот "На кој начин Мекдоналдс се одговорни за мачење и убиство?" во "На кој начин Мекдоналдс се одговорен за колење и касапење на животни?".

27. Бел Џ ги сумира неговите наоди во однос на вистината или неvistината на наводите во брошурата, како што следи:

"Накратко, споредувајќи ги моите сознанија со клеветите од брошурата, од кои всушност се жали тужителот, неточно е да се каже дека Тужителот е виновен за гладта во Третиот свет. Тоа беше и е неточно да се вели дека тие купиле огромни парчиња земја или било кое земјоделско земјиште во Третиот свет, или дека тие се причина за иселување на малите фармери или било кој друг од нивната земја.

Тоа беше и е неточно да се каже дека било кој од тужителите е виновен за уништувањето на дождовните шуми, а со тоа предизвикувајќи намерно оштетување на животната средина.

Тоа беше и е неточно да се каже дека било кој од тужителите користеле смртоносни отрови да се уништат огромни области или било која од областите на дождовни шуми во Централна Америка, или дека тие ги принудиле племенските луѓе во прашумите да се отселат од териториите на нивните предци.

Тоа беше и е неточно да се каже дека било кој од Тужителите лажеле кога тврделе дека користат рециклирана хартија.

Обвинувањата дека храната на Мекдоналдс е многу нездрава заради тоа што е богата со масти, шеќер, производи од животинско потекло и сол (натриум), а малку растителни влакна, витамини и минерали, и дека нејзиното конзумирање повеќе од повремено може да ја направи вашата исхрана богата со масти, шеќер, производи од животинско потекло и сол (натриум), а малку растителни влакна, витамини и минерали, со многу реален, да се каже сериозен или значителен ризик дека ќе страдате од рак на дојка или дебело црево или срцеви заболувања како резултат на тоа, и дека Мекдоналдс го знаат ова, но не го објавуваат јавно, е неточно. Сепак, разните реклами на Првиот и Вториот тужител, промоции и брошури претендираат позитивна нутритивна добивка која храната на Мекдоналдс, богата со масти, заситени масти и производи од животинско потекло и натриум, како и на малку растителни влакна, не се совпаѓаат.

Беше точно да се каже дека тужителите ги експлоатираат децата користејќи ги како поподложни на рекламирање, да вршат притисок врз нивните родители за да одат во МекДоналдс. Иако беше точно да се каже дека тие користат трикови за да се промовира потрошувачката на храна во Мекдоналдс како забавен настан, не беше точно да се каже дека тие користат трикови за да го прикријат вистинскиот квалитетот на нивната храна или дека тие ја промовираат како забавен настан кога знаат дека содржината на нивните оброци може да ги затруе децата.

Иако некои од конкретните тврдењата направени за одгледувањето и колењето на животни не се вистинити, беше точно да се каже, генерално, дека тужителите се директно одговорни за суровите практики во одгледувањето и колењето на некои од животните, што се користат за производство на нивната храна.

Тоа беше и е неточно дека тужителите продаваат производи од месо кои, како што тие мора да знаат, ги изложуваат нивните клиенти на сериозен ризик од труење со храна.

Неоправдани се обвинувањето дека тужителите обезбедуваат лоши услови за работа, иако некои од условите за работа на тужителите се незадоволителни. Не се оправдани обвинувањата дека тужителите се заинтересирани само за регрутирање на евтина работна сила и дека тие ги искористат маргинализираните групи, жени и црнци особено како резултат на тоа. Точно е да се каже дека вториот Тужител [Мекдоналдс Велика Британија] плаќа на своите работници ниски плати и со тоа помага да се намалуваат платите на работниците во угостителската дејност во Велика Британија, но не е докажано дека Првиот Тужител [САД Мекдоналдс] им дава на своите работници ниски плати. Не е оправдано целокупното тврдење дека ниските плати се заради лошите услови за работа.

Тоа беше и е неточно дека тужителите имаат политика за спречување на синдикално здружување со отпуштање на работници кои се за синдикално здружување. "

28. Што се однесува до контра тужбата на подносителите, Бел Џ утврди дека тврдењата на Мекдоналдс дека подносителите лажеле во брошурата се неоправдани, иако тие се оправдани во тврдењето дека подносителите погрешно се обиделе да ја негираат одговорност за тоа. Тој смета дека неоправданите забелешки не биле мотивирани од злоба, но биле направени во ситуација на квалификувана привилегија бидејќи Мекдоналдс одговарал на енергичните напади направени врз него во брошурата, и затоа пресудил за Мекдоналдс во контратужбата.

29. Судијата додели 30.000 британски фунти како оштета за Мекдоналдс САД и за Мекдоналдс Велика Британија уште 30.000 британски фунти. Г-дин Морис беше обврзан за сите 60.000 Британски фунти, и г-дин Морис и г-ѓа Стил требаше да бидат заеднички и поединечно обврзани за вкупно 55.000 британски фунти (27.500 британски фунти во однос на секој од подносителите на претставката). Мекдоналдс не побата одлука за плаќање на оштетата од страна на подносителите на претставката.

С. Суштинската жалба

30. Подносителите на претставката се жалеа до Апелациониот суд на 3 септември 1997 година. Расправата (пред Лорд Судија Пил и Мај и Г-дин Судија Кин) започна на 12 јануари 1999 година и траеше 23 дена, а на 31 март 1999 година судот ја достави својата пресуда на 301-страница.

31. Подносителите на претставката оспорија голем број одлуки на Бел Џ по општи основи на законот, и тврдат како што следува:

"(а) [Мекдоналдс] немал право да отпочне постапка за клевета бидејќи:

- [САД Мекдоналдс] е "мултинационален" и [Мекдоналдс во САД и Велика Британија] се јавна корпорација која има (или треба да има) никакво право по обичајното право да поднесува тужба за клевета на основ на јавна политика дека во една слободно и демократско општество, такви корпорации секогаш мора да бидат отворени за непречена контрола и критики, особено за прашања од јавен интерес;

- Правото на корпорации како што се [Мекдоналдс] за да се отпочне постапка за клевета не е "јасна и извесна", како што се изјасни судијата ... Законот наспротив е неизвесен, во развој или нецелосен ... Соодветно судијата требал да го земе во предвид и да го примени член 10 од Европската конвенција за човекови права ...

(b) Судијата не бил во право да оцени дека [Мекдоналдс] [не] треба да докаже некоја посебна финансиска загуба или посебна штета под услов неговата добра волја да била оштетена.

(c) Судијата требал да смета дека товарот бил на [Мекдоналдс] да докаже дека жалбените наоди за него биле лажни.

(d) Судијата не бил во право да оцени дека, за да се воспостави одбрана на оправданост, [подносителите] мореле да докажат дека клеветите биле вистинити. Одлуката требало да се донесе според член 10 од ЕКЧП(Европска конвенција за човекови права).

(e) Треба да постои одбрана во англиското право за постапките за клевета, дека обвинетиот разумно верува дека зборовите за кои е тужен се вистинити.

(f) Треба да постои одбрана во англиското право на оправдана привилегија за објавувањата на прашањата што се од значење за интересот на јавноста во врска со јавните корпорации како што е [Мекдоналдс].

(g) Судијата треба да се утврди дека објавувањата во брошурата се пример на оправдана привилегија, бидејќи тоа е разумен и легитимен одговор на реален или наведен напад што ќе се случи врз правата на другите, особено ранливи делови на општеството кои обично немаат начин да се бранат адекватно (на пример, деца, млади работници, животните и животната средина), за кои [подносителите] имале должност да ги објават а јавноста има интерес да ги чуе. "

32. Апелациониот суд ги отфрли овие поднесоци.

За точката (a), смета дека комерцијалните корпорации имаат јасно право под англиското право да тужат за клевета, и дека нема принципиелна основа врз која може да се повлече линија за да се направи разлика помеѓу тоа дали силна корпорација треба, според подносителите, да биде лишена од ова право, и послаби корпорации кои можат да бараат заштита од неоправдана критика.

Во разрешувањето на основот под (b), смета дека, како и со индивидуален тужител, компанијата нема обврска да покаже дека претрпела вистинска штета, бидејќи штетата на комерцијалната репутацијата може да биде толку тешко да се докаже како штета на угледот на една индивидуа, и не мора да предизвика непосредна или квантитативна загуба. Корпоративниот тужител кој покажа дека тој

имал углед во рамките на надлежноста и дека објавените клевети се способни да и наштетат на неговата добра волја и со тоа имал целосна причина за отпочнување на процес што би довел до значителна компензација за штетата.

Врз основа (C) и (D), поднесоците на подносителите беа спротивни на јасно утврдениот англиски закон, кој истакнува дека објавуваните клевети кои се прикажани од страна на тужителот се лажни, додека не се докаже спротивното, и дека обвинетите треба да ја докажат вистината на изјавите претставени како фактички тврдења. Покрај тоа, Судот утврди општа тенденција во поднесокот на Мекдоналдс дека во конкретниот случај во голема мера е прифатен товарот на докажување на лажноста на деловите на брошура во што тие и успеаа.

Отфрлајќи ги основите од (e) до (f), судот забележува дека одбрана на квалификувана привилегија постои под англиски закон, но само доколку (i) издавачот постапил согласно правната, моралната или социјалната должност за објавување на информации, (ii) примателот на информации имал интерес за добивање на истите, и (iii) природата, статусот и изворот на материјалот и околностите на објавување се такви што публикацијата треба да се заштити заради јавниот интерес во отсуство на доказ за зловна намера. Судот прифати дека постои јавен интерес за добивање на информации за активностите на компаниите и дека должноста да се објават не е само ограничена на главните медиуми, но исто така може да се примени за членови во кампањи, како што се Лондонски Гринпис. Меѓутоа, за да го задоволи тестот, должноста за објавување мора да ја засени должноста за проверка на фактите. Со оваа привилегија е веројатно да биде опфатена публикација која е избалансирана, правилно истражена, со одмерени тонови и врз основа на реномирани извори. Во конкретниот случај, брошурата "не покажа дека е запазена подготовката и истражувањето, или се повикува на извори од висок орган или статус, со што би им дало право на своите издавачи да се повика на одбрана по квалификувана привилегија".

Англиски закон одредува соодветна рамнотежа меѓу слободата на изразување и заштитата на угледот и е во согласност со член 10 од Конвенцијата. Кампањските групи можат да извршат важна улога во јавниот живот, но тие треба да бидат способни да бидат умерени во своите публикации, за да привлечат одбрана од фер коментар без смалување на стимулот за јавна дискусија која може да ја овозможи објавувањето. Сметнувањето на законот може да го отвори патот за "пристрасни објавување на незауздани и мошне штетни невистини", а воедно има општествена потреба "особено да ја заштити репутацијата на корпоративниот бизнис, врз основа на кои публикации може да зависи благосостојбата на бројни поединци".

33. Апелациониот суд ги отфрли тврдењата на подносителите дека жалбата треба да им биде дозволена врз основ на тоа дека делото е злоупотреба на процесот или дека судењето е неправедно спроведено, забележувајќи како што следува:

"Странките кои лично ги донесуваат или оспоруваат делата на Високиот суд, неизбежно преземаат напорна и тешка задача. Оваа акција е комплексна и [подносителите] и немаат на располагање доволно правни совети заради недостаток на средства. Ние прифаќаме дека работата на [подносителите] за време на судењето беше многу значајна и мораше да се направи во средина која, барем во почетокот, им беше непозната на нив.

Како појдовна точка, ние не можеме да сметаме дека е злоупотреба на процесот сам по себе, за тужителите со големи ресурси да претстават комплициран случај против обвинети кои немаа големи средства. Големите корпорации имаат право да отпочнат судска постапка за да покажат или одбранат своите законски права исто како што поединци имаат право да отпочнат процес за ги одбранат истите права. ...

Покрај тоа, не може да биде прифатен исказот дека сложеноста на случајот може да биде причина судијата да го запре судењето врз тој основ. Правилата на законот бараат права и должности кои се определени во рамките на законот. ...

Што се однесува до спроведувањето на судскиот процес, ние ќе напоменеме дека 313-те дена за сослушување беа распоредени во период од две и пол години. Распоредот беше соодветен, земајќи го фактот дека [подносителите] не беа застапени и имаа други тешкотии. Им беше дадено значително време да ги подготват нивните финални поднесоци што имаа разбирливо големо значење и беа со голема должина. За цел подготовка на завршните поднесоци, [подносителите] ја имаа во посед целосната транскрипција на доказите дадени на судењето. Фактот дека за дел од судењето, [подносителите] не ги добиваа транскриптите од доказите што тие беа направени, не го прави судењето нефер. Покрај отсуството на обврската за обезбедување на препис, не постои значителен доказ дека [подносителите] биле во случајот оштетени од задоцнетиот прием на дневни записници за време на дел од судењето.

На сослушувањето за жалбата, ние се осврнавме на многу делови од записниците, на доказите и поднесоците и се осврнавме по наша иницијатива на многу други делови. При такви референци, ние сме секогаш импресионирани од грижата, трпението и фер односот што е прикажан од страна на судијата. Тој бил свесен за тешкотиите со кои се соочуваат [подносителите] како странки кои лично се претставувани и имал целосен респект за нив при неговото водење на главниот претрес. [Подносителите] го водеа нивниот случај енергично и со упорност исто како и овој суд. Се разбира судијата ги сослушувал поднесоците од многу искусните водечки советници кои се појавувале за [Мекдоналдс], но судијата го давал своето чесно мислење за покренатите прашањата. Ова произлегува и од записниците на пресудата која потоа ја изрекол. Судијата често го критикувал [Мекдоналдс] со искрени намери секогаш кога мислел дека нивното однесување го заслужува тоа. Покрај тоа, ни се чини дека на [подносителите] им било дадена значителна слобода во начинот на кој тие го презентираа својот случај, а особено размерот со кој им било дозволено долго времетраење за вкрстено испитување на сведоците.

... [Ние] не сме убедени дека жалбата, или било кој дел од неа, треба да биде одобрена врз основа на тоа дека случајот бил злоупотреба на судскиот процес или дека судењето било спроведено неправедно. "

34. Подносителите, исто така, оспорија голем број на наоди на Бел Џ за содржината на брошурата, на што Апелациониот суд усвои во нивна полза неколку точки, сумирани како што следува:

"На тема на исхраната, не се докажани обвинувањата дека јадењето храна од Мекдоналдс ќе доведе до многу реален ризик од рак на дојка и на дебело црево. За платите и условите ние одлучивме дека клеветата во брошурата беше коментар.

Во прилог на обвиненијата, беше оправдана одлуката од страна на судијата дека се вистинити - експлоатацијата на децата од страна на рекламите, изјавите од страна на тужителите, дека нивната храна има позитивна хранлива вредност, и одговорноста на Мекдоналдс за суровите практики во одгледувањето и колењето на некои од животните кои се користат за нивните производи - натамошното тврдење дека, ако некој јаде доволно често храна од Мекдоналдс, исхраната може да стане богата со масти итн, со многу реален ризик од срцеви заболувања, ... "

35. Апелациониот суд со тоа ја намали штетата што треба да се плати на Мекдоналдс, така што г-ѓа Стил е глобена за вкупно 36.000 Британски фунти и г-дин Морис за вкупно 40.000 Британски фунти. Им одби на подносителите право на жалба до Домот на лордовите.

36. На 21 март 2000 година, Апелациониот Комитет на Домот на лордовите, исто така, им го одби на кандидатите правото на жалба.

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАШНО ЗАКОНОДАВСТВО И ПРАКСА

A. Клевета

37. Според англискиот закон, предмет на судски спор за клевета е да се одбрани угледот на тужителот и да се направи репарација на штетата направена од страна на погрешно објавување на клеветнички изјави во врска со него или неа.

38. Тужителот го носи товарот на докажување "објавување". Како прашање на законот (на Бел Џ во стр. 5 на пресудата во случај на подносителите),

"Секое лице кое предизвикува или набавува или одобрува или се согласува во објавувањето на судски спор за клевета е одговорен за неговото објавување исто како и човекот кој физички го предава или прака на друг. Не е потребно да се има пишан или печатен материјал од клеветите. Сите оние кои се заеднички вклучени во извршувањето на прекршокот (граѓански погрешно) се заеднички и поединечно одговорни за него, и ова се однесува на клевета како и за било кој прекршок "

39. Одбрана врз основа на оправданост важи каде што изјавата за клевета е во голем дел вистинита. Товарот е врз обвинетиот да ја докаже вистината на изјавата во однос на балансот на веројатности. Не е никаква одбрана во судски спор за клевета да се докаже дека обвинетиот делувал со добра волја, верувајќи во вистинитоста на изјавата. Англискиот закон, сепак, ја признава одбраната на "фер коментар", ако може да се утврди дека изјавата за клевета е коментар, а не тврдење, и се базира на супстрат на фактите, вистината која обвинетиот мора ја докаже.

40. Како општ принцип, трговска или нетрговска корпорација има право да тужи за клевета во обид да ја заштити корпоративната репутација, што може да биде оштетена од клеветнички изјави. Постојат одредени исклучоци од ова правило: локалните власти, корпорации во државна сопственост и политичките

партии, неможат да тужат за клевета, затоа што е во јавен интерес оние организации кои се избрани демократски или тела контролирани од страна на една таква организација, да бидат отворени и да примаат критики во јавноста (види *Derbyshire County Council v. Times Newspapers Ltd* [1993] (* Советот на Дербишир Каунти против Весникот Тајмс ДОО [1993] Жалбен случај 534; Британска корпорација за јаглен против NUM (Јоркшир област) и Capstick, непријавени, 28 јуни 1996 година; и *Голдсмит и други против Bhoynul (Goldsmith and another v. Bhoynul* [1997] 4 Извештај за англиски закони 268)).

В Правна помош за постапка за клевета

41. Во тоа време, распределбата на државната правна помош во Обединетото Кралство била управувана од страна на актот за правна помош од 1988 година. Под Распоред 2, дел II, став 1 од овој чин, постапки целосни или делумни во поглед на клевета" беа исклучок од делокругот на државната правна помош.

42. Законот за Пристап до правдата 1999 (*Access to Justice Act, АЈА 1999) стапи во сила на 1 април 2000 година, по завршувањето на постапката во овој случај. Ја поставува тековната законска рамка за правна помош во Англија и Велс, спроведена од страна на Комисијата за правни услуги ("Комисијата"), и направи голем број на реформи, на пример, воведување на можноста за договори на условен надомест. Под АЈА 1999 година претпоставка е дека граѓанската правна помош не треба да додели во однос на побарувањата во клевета (став 1 (a) (f) од Распоред). Сепак, Законот содржи одредба (член 6 (8)) за овозможување дискреционо "исклучително финансирање" на случаи кои инаку се надвор од опсегот на правна помош, дозволувајќи му на Лордот канцелар, *Inter alia*, да ја овласти Комисијата да даде правна помош на странка за поединечна клевета, по барање на Комисијата.

Лордот канцелар издаде упатство до Комисијата за типовите на случаи, кои со голема веројатноста ќе ги разгледа позитивно, нагласувајќи дека такви случаи, ќе бидат крајно ретки сличаи со оглед на тоа дека Парламентот веќе одлучи во АЈА 1999 година, дека типовите на случаи, што се исклучени од шемата за правна помош се со низок приоритет. Како и финансиската подобност за правна помош, Комисијата мора да биде задоволна или со тоа да "постои значителен поширок јавен интерес ... во решавањето на случајот и финансирањето на застапувањето ќе придонесе за тоа ", или дека случајот" е од големо значење за клиентот ", или дека" не постои убедлив доказ за постоењето на други исклучителни околности, со тоа што без јавно финансирање на застапувањето ќе биде практично невозможно за клиентите да отпочнат или да имаат постапка на бранење, или недостатокот на јавно финансирање ќе доведе до очигледна неправедност во постапката "

43. Правилото во граѓанска постапка во Англија и Велс, вклучувајќи постапка за клевета, е дека губитникот ги плаќа реалните трошоци на победникот. Ова правило важи и кога некоја страна е правно потпомогната или не е. На губитничката страна која плаќа приватно обично и се нареди да ги плати правните трошоци на победничката страна која е правно потпомогната спротиставена страна. Сепак, губитничката страна која плаќа приватно обично е заштитена од плаќање на трошоците на победничката страна која приватно ги сноси правните трошоци,

бидејќи трошоците кои е наредено од судот да се платат од страна на губитникот, нема да биде наплатени без понатамошна наредба на судот, што е веројатно да биде одредена само во случај на големо подобрување на финансиските околности на правно потпомогнатата страна.

С Начин на судење

44. Актот на врховниот суд од 1981 предвидува во дел 69:

"(1) Кога, на барање на која било страна за отпочнување на судски процес Queen's Bench Division (* Висок суд на Англија и Велс), судот е убеден дека има случај кога –

има барање за оштета од клевета, навреда ...

процесот ќе биде со поротници, освен ако судот не мисли дека судењето ќе биде продолжено заради испитување на документи или сметки или некоја научна или локална истрага што може да го направи непогодно да се одвива со поротници".

D. Отштета

45. Степенот на отштета за клевета е износот што би го вратил тужителот во позиција пред нанесена штетата да биде извршена врз него или неа. Тужителот не мора да докаже дека тој доживеал било каква парична загуба: тоа е на поротата (или судија, ако одлучува сам) да одреди казна доволна за да се оправда угледот на тужителот и да се компензира за повредата на чувства.

46. Правилникот за граѓанската постапка (*The Civil Procedure Rules (RSC, Ord. 46, rule 2(1)(a))) (ЦРС, ORD. 46, правило 2 (1) (a)) тврди дека е потребно распуштање на судот со цел да се донесе пресуда по одложување од шест или повеќе години. Ослободување од извршно решение обично се одбива по истекот на шест години од датумот на кој пресудата станува извршна (види Националниот Вестминстер банка плц. против Powney [1991] (*National Westminster Bank plc v. Powney [1991]) Врховен суд 339, [1990] 2 Сите Закони на Англија 416, Апелационен суд, и W.T. Lamb & Sons v. Rider [1948] 2 King's Bench Reports 331(* Репорти од Високиот суд на Англија и Велс, [1948] 2 Сите извештаи од Англиското законодавство 402, Апелационен суд).

ПРИГОВОРИ

47. Судот прогласи голем број жалби на подносителите за неосновани во својата делумна одлука од 22 октомври 2002 година. Останатите поплаки се, според член 6 § 1 од Конвенцијата, дека постапките не биле фер, главно заради негирањето на правна помош, и, според член 10, дека постапката и нејзиниот исход претставувала непропорционално мешање во правото на слобода на изразување.

ЗАКОНОТ

I. НАВОДНИ ПРЕКРШУВАЊА НА ЧЛЕН 6 § 1 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

48. Подносителите покрена голем број на прашања од Член 6 § 1 од Конвенцијата, која одредува:

"Во определувањето на граѓанските права и обврски ... секој има право на фер ... сослушување ... од страна [на] ... Трибуналот ... "

Основната жалба на подносителот под оваа одредба беше дека тие биле лишени од фер судење поради недостаток на правна помош. Тие, исто така тврдат дека неправедноста била предизвикана како резултат на пресудата на судијата, кој наредил да се признае како доказ свечената заклетва на вториот подносител, неговото одбивање да се овозможи одложување на неколку наврати и дозволувањето на Мекдоналдс да ги менува своите поднесоци во доцна фаза во постапката.

A. правна помош

1. Поднесоци на странките

(a) Подносителите

49. Подносителите истакна дека ова е најдолгото судењето во правната историја во Англија, било да е граѓанско или кривично. Целата должина на постапката, од писмениот предмет на расправа од 20 септември 1990 до одбивањето на жалбата од страна на Горниот дом на 21 март 2000 година, траела девет години и шест месеци. Пред да започне судскиот процес имало 28 предистражнати расправи, од кои некои траеле до пет дена. Расправата пред Високиот суд траела од 28 јуни 1994 до 13 декември 1996 година, период од две години и шест месеци, од кои 313 дена беа поминати во судот, заедно со дополнителни денови во Апелациониот, кој ќе ја оспори одлуката дадена во текот на судењето. Постапката на Високиот суд вклучи околу 40.000 страници на документирани докази и 130 орални сведоци. Расправата по жалбата траеше 23 дена. Генерално, случајот опфати 100 дена на правни аргументи. Записниците од рочиштата надмина 20.000 страници.

50. Непријателскиот систем во Обединетото Кралство се базира на идејата дека правдата може да се постигне ако странките во спорот се во можност да ги наведат нивните докази и да ги тестираат доказите на нивните противници во услови на разумна еднаквост. За време на постапката во прашање, економската моќ на Мекдоналдс ја надмина онаа на многу мали земји (светската продажба достигна износ од 30 милијарди во 1995 година), додека првиот подносител бил вработен со скратено работно време во бар, заработувајќи најмногу 65 фунти неделно, а

вториот подносител бил невработен самохран родител. Нееднаквоста не можела да биде поголема. Мекдоналдс беа застапени во текот на целиот Совет на Кралицата и помладиот совет, специјализирани во законот за клевета, поддржани од страна на тим адвокати и административен персонал од една од најголемите фирми во Англија. Подносителите биле потпомагани од адвокати кои работеле *pro bono*, кои ја подготвија својата одбрана и ги претставија, во текот на 28те пред-судења и жалби што се одвиваа повеќе од 37 судски дена, на осум дена, и во врска со пет претставки. Во текот на главниот претрес, поднесоците беа направени во име на адвокатите само на три наврати. Беше тешко за сожалителните адвокати да волонтираат, бидејќи случајот беше премногу комплициран за некој друг само "површно да навлезе", и згора на тоа понудите за помош обично доаѓаа од неискусни, помлади адвокати и правници, кои немаа време и ресурси за да бидат ефективни.

51. Подносителите го понесоа товарот на докажување на вистината за голем број на наводи кои покриваа широк опсег на тешки прашања. Во прилог на повеќе од очигледните недостатоци и без искусен советник да аргументира точки на право, да го води испитувањето и да врши вкрстено испрашување на сведоците во судот, тие немале доволно средства за фотокопирање, купување на записници за секојдневните постапки, наоѓање и обезбедување на вештаци, плаќање на трошоците за сведоците и патните трошоци како и земање белешки на суд. Се што можеле да сторат е да продолжат да се трудат: во неколку наврати во текот на судењето тие мораа да бараат одложување поради физичката исцрпеност.

52. Тие тврдеа дека доколку им била овозможена правна помош со која ќе трагаат, подготвуваат сведоци и истите ќе ги исплаќаат, тие би биле во можност да ја докажат вистината на едно или повеќе од обвиненијата кои биле неоправдани, на пример, наводите за исхрана и дегенеративни болести, безбедноста на храната, непријателство кон синдикализам и / или дека некои од меѓународните говедски резерви на Мекдоналдс доаѓаат од неодамна оголените области. Покрај тоа, неискуството на подносителите и недостатокот на правна обука биле причина што тие правеле голем број на процедурални грешки. Доколку биле застапени, малку е веројатноста дека тие ќе ги повлекле сите, освен една од нивните основи на Времената жалба (види став 23 погоре) или дека изјавата под заклетва во Харингеј би била примена во доказите (види став 21 погоре), тоа во главно беше врз основа на грешката содржана во заклетвата дека вториот подносител бил вмешан во објавување на брошурата.

(b) Владата

53. Владата поднесе дека Судот треба да го стопира обезбедувањето правна помош во граѓанските предмети, во поглед на намерен пропуст на било која обврска од Конвенцијата. За разлика од позицијата во кривичната постапка (член 6 § 3 (ц)), Конвенцијата остави државите договорнички да имаат слобода при изборот на начините за обезбедување на средствата за ефективен граѓански пристап до судот (Владата се потпираше на Airey против Ирска, пресуда од 9 октомври 1979, Серија А бр. 32, стр 14-16, § 26). Државите што немаат

неограничени ресурси за финансирање на системи за правна помош, и токму затоа беше легитимно наметнувањето на ограничувања за правна помош во одредени типови на граѓански предмети со низок приоритет, под услов таквите ограничувања да не се произволни (види *Winer* против Велика Британија, бр . 10871/84, одлуката на Комисијата од 10 јули 1986 година, Одлуки и извештаи (**Decisions and Reports (DR)*)(ДР) 48, стр. 154, на стр 171-72).

54. Органите на Конвенцијата ја разгледаа во шест случаи недостапноста на правна помош во случаи за клевета во англиското право, и никогаш не утврдија дека тоа е повреда на член 6 § 1 (види *Winer*, цитиран погоре; *Мунро* против Велика Британија, бр 10594/83, Одлуката на Комисијата од 14 јули 1987 година, ДР 52, стр 158;.. ХС и ДМ против Велика Британија, без 21325/93, одлука на Комисијата на 5 мај 1993 година, без да бидат пријавени. *Стјуарт-Брејди* против Обединетото Кралство, бр 27436/95 и 28406/95, одлуката на Комисијата од 2 јули 1997 година, ДР 90-А, стр 45;.. *McVicar* против Велика Британија, бр. 46311/99, ЕCHR 2002-III; и *A* против Велика Британија, бр. 35373/97, ЕCHR 2002-X).

55. Судот не треба да отстапи од ова постојано правно мнение за овој случај, кој во поднесокот на Владата, беше далеку од оној вид на исклучителни околности кога обезбедувањето правна помош е "неопходно за ефикасен пристап до судот" (види *Aireu*, цитиран погоре, стр 14 16, § 26).

56. Прво, Владата тврди дека законот и фактите кои се однесуваат на судскиот спор не се толку сложени за правната помош да е од суштинско значење. Спроведувањето на одбраната од страна на поднесетелите на претставката и контра-тужбата, и нивниот успех во докажување на многу од наводите изнесени во брошурата, покажа дека тие се способни за совладување на комплексноста на законот за клевета, што се однесува на нив.

57. Понатаму, Владата тврди дека беше важно што поднесителите добија совети и застапување *pro bono* на неколку наврати, особено за некои од нивните појавувања во Апелациониот суд и во изготвувањето на нивните молби. Се чинеше дека поднесителите исто така, собраа најмалку 40.000 британски фунти за финансирање на нивната одбрана и дека тие добија помош од волонтери со симпатии за нивната кауза со земање белешки и други административни задачи. И Бел Ц и Апелациониот суд го зеде во предвид недостатокот на правна обука на поднесителите: Бел Ц, на пример, им помогна на кандидатите во преформулирање на прашањата кон сведоците и не инсистираше на вообичаените процедурални формалности, како што се ограничување на случајот; Апелациониот суд ја зеде предвид во својата одлука и потребата да се заштитат поднесителите од нивниот недостаток на правна вештина, спроведе сопствени истражувања за дополнување на поднесоците направени од страна на поднесителите и им дозволи да се воведат одбраната на фер коментар во жалбената фаза, иако тоа не покренато прво степен. Поднесителите имаа намера целиот случај да постигне максимален публицитет, што и го направија. Рочиштата пред Високиот суд и Апелациониот суд траеа толку долго, бидејќи на кандидатите им се нудело ширина во презентацијата на својот случај, а нивните докази и поднесоци го одземаа најголемиот дел од времето.

58. Во поднесувањето на Владата во секој случај не може да се претпостави дека доколку им била дадена на располагање правна помош за одбраната во случајот клевета, поднесителите би ја одобриле. Тогашниот Одбор за правна

помош (сега Комисија за правни услуги) би требало да донесе одлука, како што тоа го прави во граѓанските предмети каде е на располагање правна помош, врз основа на фактори како што се основаноста на случајот и дали трошоците за судски постапки ќе биде корисни и оправдани од бенефитот на потпомогнатата страна. Апликантите објавиле материјал со клевети без претходно истражување, а од даночните обврзници не треба да се бара да платат за истражувањето на подносителите кое требало да се врши пред објавувањето на брошурата, или да го носат товарот на положување на подносителите во еднаква позиција со Мекдоналдс, кој се проценува дека имаа потрошено износ поголем од 10 милиони британски фунти на правни трошоци.

2. Оценка на Судот

59. Судот повторува дека Конвенцијата е наменета да гарантира практични и ефикасни права. Ова е особено за правото на пристап до судот во поглед на имањето видно место во едно демократско општество од правото на фер судење (види *Airey*, цитирана погоре, стр 12-14, § 24). Во граѓански и во кривични постапки од централно значење за концептот на фер судење е на ниедна од странките да не им се скратува можноста да ги презентираат нивните случаи ефикасно пред судот (*ibid.*) и дека тој или таа е во можност да ужива рамноправност при соочувањето со спротивната страна (види, меѓу многу други примери, *De Haes и Gijssels* против Белгија, пресуда од 24 февруари 1997, Извештаи за пресуди и одлуки 1997-I, стр. 238, § 53).

60. Член 6 § 1 препушта до Државата, слободен избор на мерки кои ќе се користат во гарантирањето на горенаведените права на парничарите. Институцијата за правна помош претставува една од овие начини, но има и други, како на пример поедноставување на постапката за поднесување (види *Airey*, стр 14-16, § 26, и *McVicar*, § 50, и двете наведени погоре).

61. На прашањето дали е неопходно обезбедување на правна помош за фер судење мора да биде определено врз основа на одредени факти и околности на секој случај, и ќе зависи, *inter alia*, од значењето на она што е значајно за подносителот на барањето во постапката, комплексноста на релевантниот закон и постапката и капацитетот на апликантот ефикасно да се застапува сам (види *Airey*, стр 14-16, § 26; *McVicar*, § § 48 и 50; *П, С и С* против Обединетото Кралство, бр 56.547 / 00, § 91, ECHR 2002-VI, и исто така *Мунро*, цитирана погоре).

62. Правото на пристап до судот не е, сепак, безусловно и може да биде предмет на ограничувања, под услов тие да имаат легитимна цел и да се пропорционални (види *Ashingdane* против Обединетото Кралство, пресуда од 28 мај 1985 година, Серија А бр. 93, стр 24-25, § 57). Според тоа, може да биде прифатливо да се наметнат услови за признавање на правото на правна помош врз основа, *inter alia*, на финансиската состојба на странките или на неговни шанси за успех во постапката (види *Мунро*, цитирана погоре). Покрај тоа, не е обврска на државата да бара преку употреба на јавните средства да се обезбеди целосна еднаквост при соочувањето меѓу лицето што се помага и спротивната страна, се додека на секоја од страните е дадена разумна можност да го претстави неговиот или нејзиниот случај под услови кои *vis-à-vis* противник не го ставаат во

подредена позиција (види Де Хаес и Gijssels, стр. 238, § 53, а исто така McVicar, § § 51 и 62, и двете наведени погоре).

63. Судот треба да ги испита фактите за овој случај во врска со горенаведените критериуми.

Прво, во однос на она што беше важно за подносителите, точно е дека, за разлика од некои поранешни случаи кога Судот сметаше дека е неопходна правна помош за фер судење (на пример, Airey и П, С и С против Велика Британија, и двете наведени погоре), постапката што е во прашање тука не е дефинирана како важно семејно право и односи. Органите на конвенцијата во минатото имаат забележано дека општата природа на постапката за клевета е да се заштити угледот на поединецот, и да се разликува, на пример, од некоја претставка за судска поделба, со која се регулира правниот однос помеѓу две индивидуи и кој може да има сериозни последици за сите деца на семејството (види McVicar, § 61, и Мунро, и двата наведени погоре).

Сепак, мора да се потсети дека подносителите не избрале да започнат постапка за клевета, но делуваа како обвинети за заштита на нивното право на слобода на изразување, право кое се смета со значителна важност во рамките на Конвенцијата (види став 87 подолу). Покрај тоа, беа значајни финансиските последици за подносителите со неуспехот да ја потврдат клеветата. Мекдоналдс бараше отштета за Британија во износ од 100.000 фунти, оштетата која се одреди, дури и по намалувањето од страна на Апелациониот суд, беше висока во споредба со ниските примања на подносителите: 36.000 Британски фунти за првиот подносител, кој беше работник во бар за време на судењето, заработувајќи околу 65 Британски фунти за една недела, и 40.000 Британски фунти за вториот подносител, самохран родител без постојани примања (види ставови 9, 14 и 35 погоре). Мекдоналдс, до денес, не се обиде да изврши исплата на оштетата, но тоа не е исход кој подносителите можеле да го предвидат или да се потпрат.

64. Што се однесува до комплексноста на постапката, Судот забележува во својот наод во McVicar (цитиран погоре, § 55) дека англискиот закон за клевета и правилата за граѓанска постапка кои се применуваат во тој случај не беа доволно комплексни за да има потреба од давање на правна помош. Бранителната постапка од г-дин McVicar бараше од него да ја докаже вистината на едно клучно тврдење, врз основа на сведок и вештачење, од кои некои се отфрлени како резултат на неуспех да се усогласат со правилата на судот. Во текот на судењето што траеше нешто повеќе од две недели, тој исто така изанализира докази поднесени во име на тужителот и вкрстено ги испитуваше сведоците и експертите на тужителот.

65. Бранителната постапка од страна на сегашните подносителите беше со сосема различни размери. Судењето во првостепениот суд траеше 313 дена, проследено и со 28 времени поднесоци. Жалбената расправа траеше 23 дена. Фактичкиот случај кој подносителите требаа да го докажат беше многу комплексен, вклучувајќи 40.000 страници на документирани докази и 130 усни сведоци, вклучувајќи и голем број на експерти кои се занимаваат со голем број на научни прашања, како што се исхраната, диета, дегенеративни болести и безбедноста на храната. Некои од прашањата кои се покренаа од страна на домашните судови, беа сметани за премногу комплицирани за поротата правилно да ги разбере и процени. Деталната природа и сложеноста на фактичките прашања

се илустрираат со должината на пресудата од судот и од Апелациониот суд, која е над 1.100 страници (види, меѓу другото, ставовите 18, 19, 30 и 49 погоре).

66. Ниту, пак, случајот беше законски јасен. Опширни правни и процедурални прашања требаа да бидат разрешени пред судијата да биде во позиција да се произнесе по главниот распит, вклучувајќи ги и значењата кои се припишуваат на зборовите од брошурата, прашањето дали подносителите се одговорни за нејзиното објавување, разликата меѓу факт и коментар, прифатливоста на доказите и измената на изјавата. Генерално, некои 100 дена биле посветени на правните аргумент, што резултирале со 38 посебени писмени пресуди (ibid.).

67. Имајќи го ова предвид, Судот мора да го процени степенот до кој кандидатите беа во можност да имаат ефикасна одбрана и покрај отсуството на правна помош. Во *McVicar* (наведен погоре, § § 53 и 60), тежиштето се префрли врз фактите дека г-дин *McVicar* беше добро образован и искусен новинар, и дека тој беше претставен за време на пред-судењето и жалбените постапки од страна на адвокат специјализиран за законите за клевета, од кого тој би можел да бара совет за сите аспекти на законот или постапката за која тој не беше сигурен.

68. Сегашните подносителите се чини дека јасно се изразувале и биле информирани, според зборовите на Апелациониот суд, во начинот на кој го воделе нивниот случај "енергично и со упорност" (види став 33 погоре), и воедно успеале во докажување на вистинитоста на голем број на изјави за кои се жалеле. Не е спорно дека тие не можеле да си дозволат да плаќаат за нивно правно застапување, и дека тие би ги исполниле финансиските критериуми за доделување на правна помош. Тие добиле некаква помош за правните и процедуралните аспекти на случајот од правници и адвокати кои дејствувале *pro bono*: нивната првична судска постапка беше подготвена од страна на адвокатите, им беа дадени некои совети на *ad hoc* основа, и тие беа застапени во текот на пет од расправите од пред-судењата и во три наврати во текот на судењето, вклучувајќи ја и жалбата до Апелациониот суд против судијата, кој му одобрува на *Мекдоналдс* да направи измена и дополнување на изјавата (види став 16 погоре). Покрај тоа, тие беа во можност да соберат одредена сума на пари од донации, кои им овозможија, на пример, да купат 25 дена подоцна (ibid.), записници. Во најголемиот дел од постапката, сепак тие дејствувале сами вклучувајќи ги сите расправи за да се утврди вистината за наводите во брошурата.

69. Владата дала акцент на значителната слобода која им се дава на подносителите од страна на судиите на домашните судови, како во првата инстанца така и за жалбата, со признавањето на недостатоците со кои се соочуваат подносителите. Сепак, Судот смета дека, во овој комплексен процес, ниту повремениот помош дадена од страна на волонтери адвокати, ниту широка правна помош и слобода дадена на подносителите, не се зама за компетентно и одржано претставување од искусен адвокат запознаен со случајот и со законот за клевета (сп. П, С и С против Велика Британија, цитирана погоре, § § 93-95 и 99). Самата должина на постапката е, до одреден степен доказ што сведочи за недостаток на вештина и искуство на подносителите. При тоа е можно доколку подносителите се претставени поуспешно во една или повеќе поплаки за време на

судењето, како на пример прием на доказите за Харингејовата писмена изјава под заклетва (види став 21 погоре).

Конечно, диспаратот помеѓу различните нивоа на правна помош која ја уживаа подносителите и Мекдоналдс (види став 16 погоре) беше до тој степен што тоа не можеше да не направи овој исклучително тежок случај да доведе до неправедна ситуација и покрај најдобрите усилби на судиите во првата инстанца и во жалбената постапка.

70. Точно е дека Комисијата не го усвои претходно примениот поднесок, според член 6 § 1 од овие исти поднесители (видете го ХС и ДМ против Велика Британија, цитирана погоре), сметајќи дека " се чини да тие прават тенденциозна одбрана против Мекдоналдс, и покрај отсуството на правна помош ... ". Таа одлука сепак беше, донесена пред повеќе од една година пред почетокот на судењето, во време кога не може реално да се претпостави должината, обемот и сложеноста на постапката.

71. Владата тврди дека, дури и ако во принцип било на располагање правна помош за постапката на одбрана за клевета, би можело да не им е доделена во случаи од овој вид, или доделениот износ би можело да биде ограничен или доделувањето да биде предмет на други услови. Судот не е, сепак, уверен со овој аргумент. На прво место, прашање на чиста шпекулација е дали, ако била достапна правна помош, тоа би било одобрено во случајот на подносителите. Уште поважно, ако правната помош, која била одбиена или е предмет на строги финансиски или други услови, е значително прашање по истата конвенција и ќе се соочела со овој суд, заради одбивањето на правна помош или условите за доделување на истата и со тоа наметнување на нефер ограничување на способноста на кандидатите да се претстават со една ефикасна одбрана.

72. Како заклучок, според тоа, Судот утврди дека со одбивањето на правна помош на подносителите им е лишена можноста да го презентираат случајот ефикасно пред судот и придонесе до неприфатлива нееднаквост во соочувањето со МекДоналдс. Според тоа, има повреда на член 6 § 1 од Конвенцијата.

В . Други жалби согласно член 6 § 1

73. Подносителите, исто така, тврдат дека голем број на специфични одлуки направени од страна на судиите во постапките предизвикале неправедност и повреда на член 6 § 1. Со тоа, тие се пожалија дека при околностите на прием на доказите од Харингејовиот писмен изказ под заклетва (види став 21 погоре) биле неправедно оштетени, како што било одбивањето на Бел Џ да даде одложувања на неколку наврати и неговата одлука да му овозможи на Мекдоналдс да ги менува своите изјави (види став 24 погоре).

74. Владата негира дека биле направени неправди со овие одлуки, и дека напотив направиле фер рамнотежа меѓу спротивставените страни во спорот.

75. Според степенот на влијание што го имаат овие посебни жалби, Судот смета дека тие се сумирани во рамките на главната жалба за недостатокот на правна помош, бидејќи, дури и ако тоа не доведе до различен резултат, правното застапување може да ги ублажи ефектите на пресудите врз подносителите по овие прашања.

76. Со оглед на погоре наведените наоди за повреда на член 6 § 1 врз основа на недостаток на правна помош, Судот не смета дека е неопходно да се испитуваат посебно овие дополнителни жалби.

II. НАВОДНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕН 10 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

77. Подносителите на претставката, исто така, се пожалија на повреда на членот 10 од Конвенцијата, која обезбедува:

"1. Секој има право на слобода на изразување. Ова право ја вклучува слободата на сопствено мислење и примање и пренесување на информации или идеи без било какво мешање на јавната власт и без оглед на границите. ...

2. Остварувањето на овие слободи, бидејќи со себе носи и одговорност, може да биде предмет на формалности, услови, рестрикции или казни определени со закон и неопходни во едно демократско општество, во интерес на националната безбедност, територијалниот интегритет или јавната сигурност, за спречување на неред или кривично дело, за заштита на здравјето или моралот, за заштита на угледот или правата на другите, за заштита од откривање на доверливи информации или за одржување на авторитетот и непристрасноста на судството".

A. Поднесоци на странките

1. Подносителите

78. Подносителите ја истакнаа меѓусебната поврзаност помеѓу членовите 6 и 10 од Конвенцијата и тврдеа дека домашните постапки и нивниот исход се несразмерно дадени, *inter alia*, дека, без правна помош, тие го понесоа товарот на докажување на вистинитоста на изјавите објавени во брошурата.

79. Овој товар е спротивно на член 10. Прашањата покренати во брошурата се од јавен интерес и тоа е од суштинско значење во една демократија, дека таквата тематика слободно и отворено се дискутира. Да се бара строг доказ за секој навод во брошура, е спротивно на интересите на демократијата и плурализмот, бидејќи тоа ќе ги принуди оние без можност да поткренат судска постапка да се повлече од јавната дебата. Под англиското право причините за дозволување поширока критика на владините тела се применуваат подеднакво на критиките на големите мултинационални компании, особено имајќи предвид дека нивната огромна економска моќ е со недостаток на одговорност. Во овој поглед, кандидатите се потпирале на принципите во англиското право дека локалните власти, корпорациите во државна сопственост и политичките партии нема да ги тужат за клевета во (види став 40 погоре).

80. Покрај тоа, значајно е дека подносителите не се авторите на брошурата. Беше речиси невозможно за подносителите да ја докажат вистината на содржината

на брошурата која се справува со глобални прашања, додека тие беа само инволвирани во дистрибуција. Во секој случај, работите содржани во брошурата веќе беа во јавниот домен и беа, само со мали измени, вметнати во брошурата испечатена и дистрибуирана од Веџис Д.О.О., што Мекдоналдс не го оспоруваше (види став 26 погоре). Подносителите немаат омраза кон Мекдоналдс и вистински веруваат дека изјавите во брошурата се вистинити.

81. Конечно, подносителите поднесоа дека доделените казни се прекумерни и сосема надвор од нивните можности за плаќање. Тоа беше во спротивност со слободата на изразување, за законот да претпостави штета, без потребата Мекдоналдс да покаже било каква загуба во продажбата, како резултат на објавувањето.

2. Владата

82. Владата утврди дека подносителите во конкретниот случај не биле одговорни новинари, туку учесници во кампањата која спроведува енергичен напад врз МекДоналдс. Немало обид од нивна страна да презентираат балансирана слика, на пример, давајќи му на Мекдоналдс можност да се брани, и не постои убедување дека подносителите извршиле истражување пред објавување. Домашното право не беше произволно во распределбата на товарот на докажување на оправданоста на обвинетиот. Напротив, го одразува обичниот принцип дека странката, која тврди одреден факт би требало да го докаже. Во многу случаи би било неразумно да се очекува тужителот да докаже негативно, дека одредено тврдење е невистинито. Бидејќи решиле да ја објават изјавата, не е неразумно да се очекува обвинетите го сносат товарот да ги наведат доказите кои покажуваат, на билансот на веројатности, дека изјавата е вистинита.

83. Владата го одби аргументот на подносителот дека способноста на мултинационалните корпорации, како што е Мекдоналдс, да ја бранат својата репутација со клеветнички тврдења резултира со непропорционално ограничување на способноста на поединци да го остварат своето право на слобода на изразување. Тие негираа дека може да се направи паралела со ставот според домашното право, каде државните органи и политички партии не се во можност да тужат за клевета: оваа пречка е оправдана за заштита на демократскиот процес, кој бара слободен, критички израз. Угледот на една голема компанија може да биде од витално значење за нејзиниот комерцијален успех, а комерцијалниот успех на компаниите од сите големини е важен за општеството од различни причини, како што се поттикнување на богатство, проширување на даночната основица и зголемување на вработеноста. Покрај тоа, предлогот на подносителите дека "мултинационалните компании" не треба да имаат никаква правна заштита за нивните репутации беше нејасен и би било тешко да се подготви и употреби таков закон. Нивниот алтернативен предлог, дека мултинационалните компании треба да докажат загуба, исто така, беше погрешен. Заштитата на угледот на тужителот е легитимна цел сама по себе и ќе претставува огромен товар на докажување за двете страни, ако економската загуба стане материјално прашање.

84. Беше ирелевантно дека некои од клеветите се веќе објавени, на пример во брошурата на Веџис Д.О.О. Изјавата не станува вистинита само со едноставно

повторување, дури и каде што изјава е во широк промет и е издадена од голем број на автори, наклеветената странка мора да има право да поведе постапка против кој тој или таа ќе одлучи.

В. Оценка на Судот

85. Беше спорно помеѓу странките дека постапките за клевета и нивниот исход резултираше со пречки, за кои државата има одговорност, со правото на подносителите за слобода на изразување.

86. Понатаму ова не се оспорува, а судот одлучува дека, мешањето е "пропишано со закон". Судот понатаму утврдува дека англискиот закон за клевета, и неговата примена во конкретниов случај, ја изведува легитимната цел на "заштита на угледот или правата на другите".

87. Централното прашање што треба да се утврди е дали мешање е "неопходно во едно демократско општество". Основните принципи во врска со ова прашање се добро воспоставени во судската практика и се сумираат како што следува (види, на пример, Hertel против Швајцарија, пресуда од 25 Август, 1998, Извештаи 1998-VI, стр 2329-30, § 46):

"(i) Слободата на изразување претставува еден од основните темели на демократското општество и е еден од основните услови за неговиот напредок и за самоосмислувањето на секој поединец. Предмет на став 2 од член 10, е применлив не само за "информации" или "идеи" кои се позитивно примени или се сметаат како ненавредливи или индиферентно, но исто така и на оние кои навредуваат, шокираат, или вознемируваат. Такви се барањата на плурализмот, толеранција и широкоградост без кои не постои 'демократско општество'. Како што е предвидено во член 10, оваа слобода е предмет на исклучоци, кои ... сепак треба, да се толкуваат строго, и потребата за било какви ограничувања мора убедливо да се утврдат ...

(i i) Придавката "неопходно", во рамките на значењето на член 10 § 2, подразбира постоење на "итна општествена потреба". Државите договорнички имаат одредена маргина на признание при оценувањето дали таква потреба постои, но тоа оди рака под рака со европскиот надзор, опфаќајќи го законодавството и одлуките на применување, дури и оние дадени од страна на независен суд. Судот е затоа овластен да даде конечна одлука за тоа дали "ограничувањето" е помирливо со слободата на изразување, како што е заштитено со член 10.

(iii) Задачата на Судот, при вршењето на неговата надлежност, не е да го заземе местото на надлежните државни органи, туку за да ги разгледа согласно член 10 одлуките што ги донесуваат согласно со нивната признаена моќ. Ова не значи дека надзорот е ограничен само на утврдување дали тужената држава го употребила своето дискреционо право разумно, внимателно и со добра волја; она што треба Судот да го направи е да го разгледа мешањето, за кое постои жалба, како целина и да утврди дали тоа е "пропорционално со легитимната цел" и дали причините за оправданост, изнесени од страна на националните власти, се 'релевантни и доволни' ... Притоа, Судот мора да се задоволи дека националните власти применуваат стандарди кои се во согласност со принципите содржани во член 10 и, згора на тоа, дека тие се потпираат на прифатлива проценка за релевантни факти

... "

Во неговата пракса, Судот прави разлика помеѓу изјави на факт и субјективното мислење. Додека постоењето на факти може да се демонстрира, вистинитоста на субјективното мислење не е подложно на докажување. Онаму каде изјавата се сведува на субјективно мислење пропорционалноста на мешањето може да зависи од тоа дали постои доволна фактичка основа за оспорената изјава, бидејќи дури и субјективното мислење без фактичка основа за да го поддржи може да биде прекумерно (види, на пример, *Feldek V.* Словачка, бр. 29032/95, § § 75-76, ECHR 2001-VIII).

88. Судот мора да земе во предвид голем број на фактори на рамнотежата, кога ја разгледува пропорционалноста на мерката за која постои жалба. Прво, забележува дека брошурата во прашање содржи многу сериозни обвинувања на теми од општ интерес, како што е насилно и неморално земјоделство и пракса на вработување, уништување на шуми, експлоатација на децата и нивните родители преку агресивна реклама и продажба на нездрава храна. Судот долго тврди дека "политичкото изразување", вклучувајќи и изразување на теми од јавен интерес и загриженост, бара високо ниво на заштита според член 10 (види, на пример, *Thorgeir Thorgeirson* против Исланд, пресуда од 25 јуни 1992 година, Серија А бр. 239, а исто така и *Hertel*, цитирана погоре, стр. 2330, § 47).

89. Владата посочи дека подносителите не биле новинари, и затоа не треба да применат високо ниво на заштитата дадена на медиумите во согласност со член 10. Судот сепак смета дека, во едно демократско општество дури и во мали и неформални кампањи, како што се Лондон Гринпис, мора да бидат во можност да ги продолжат своите активности ефикасно и дека постои силен јавен интерес во овозможувањето на ваквите групи и поединци, надвор од мејнстримот, да придонесат за јавна дебата со ширење на информации и идеи за прашања од општ јавен интерес како што се здравството и животната средина (види, *mutatis mutandis*, *Bauman* против Обединетото Кралство, пресуда од 19 февруари 1998, Извештаи 1998-I, и *Appleby* и другите против Велика Британија, бр. 44306/98, ECHR 2003 VI).

90. Сепак, Судот смета во повеќе наврати дека дури и печатот "не смее да пречекори одредени граници, особено во поглед на угледот и правата на другите и потребата да го спречи откривањето на доверливи информации ..." (види, на пример, *Bladet Tromsø* и *Stensaas* против Норвешка [GC], бр. 21.980 / 03, § 59, ECHR 1999-III). Заштита доделена од страна на член 10 за новинари кои известуваат за прашања од општ интерес е предмет на условот дека тие дејствуваат со добра волја со цел да обезбедат точни и веродостојни информации во согласност со етиката на новинарството (*Bladet Tromsø* и *Stensaas*, § 65), и истиот принцип мора да важи за другите кои се впуштаат во јавна дебата. Точно е дека Судот смета дека на новинарите им е дозволено "прибегнување кон одреден степен на претерување, па дури и провокација" (види, на пример, *Bladet Tromsø* и *Stensaas*, § 59, или *Prager* и *Oberschlick* против Австрија, пресуда од 26 април 1995 година, Серија А бр. 313, стр. 19, § 38), и смета дека во една кампања/брошура може да се толерира одреден степен на хипербола и претерување, па дури и да се очекува. Во конкретниот случај, сепак, обвинувањата се од многу сериозна природа и се претставени како факти наместо субјективно мислење.

91. Подносителите негираат дека тие биле вклучени во производството на брошурата (и покрај тоа што Високиот суд го смета спротивното - види точка 26 погоре) и потенцираат дека тие верувале дека содржината на брошурата е вистинита (види ја судската одлука на Високиот суд став 28 погоре). Тие тврдат дека претставува неподнослив товар за активистите, како што се самите тие, и на тој начин ја спречува јавна дебата, да се бара оние кои само ја дистрибуирале брошурата да го сносат товарот на утврдување на вистината на секоја изјава содржана во него. Тие исто така велат дека големите мултинационални компании не треба да имаат право да тужат за клевета, без доказ за вистинската финансиска штета. Жалбата е дополнително направена од фактот дека според законот Мекдоналдс беа во можност да донесат и да успеат во барањето за клевета, кога голем дел од материјалот вклучен во брошурата веќе беше во јавниот домен.

92. Што се однесува до овој последен аргумент, Судот забележа дека слично тврдење е испитувано и одбиено од страна на Апелациониот суд, врз основа на тоа дека материјалот не ги поддржува наводите во брошурата или дека на другиот материјал му недостасувало оправдување. Судот не наоѓа причина да дојде до поинаков заклучок.

93. Што се однесува до жалбата за товарот на доказите, Судот забележува дека во *McVicar* (цитиран погоре, § 87) тој сметал дека тоа не е во принцип некомпатибилно со член 10 да се бара од обвинетиот во судски спор за клевета да ја докаже вистината за своите клеветнички изјави. Судот се осврна на *Bladet Tromsø и Stensaas*, во кој коментира дека потребни се посебни основи за весник да ја изостави својата обврска да ги потврди фактите. (*McVicar*, § 84).

94. Судот понатаму не го смета фактот што тужителот во овој случај е голема мултинационална компанија која во принцип треба да ја лиши од правото да се брани против навредливите изјави или да бара подносителот да не ја докажува вистинитоста на кажаните изјави. Точно е дека големите јавни претпријатија неизбежно и свесно се изложуваат на контрола на нивните дела, како и во случајот на бизнисмените и жените кои управуваат со нив, границите на прифатливи критики се пошироки во случај на такви компании (види *Фајед против Обединетото Кралство*, пресуда од 21 септември 1994 година, Серија А бр. 294-Б, стр. 53, § 75). Меѓутоа, во прилог на јавниот интерес во отворена дебата за бизнис практиките, постои натпреварувачки интерес за заштита на комерцијалниот успех и одржливост на компаниите, во корист на акционерите и вработените, но исто така и за поширокото економско добро. Државата за таа цел има граници на делување овозможувајќи, под домашен закон, една компанија да ја предизвика вистината и да ја ограничи штетата од обвинувања кои и ја нарушуваат репутацијата (види *markt intern Verlag GmbH и Клаус Веерманн против Германија*, пресуда од 20 ноември 1989 година, Серија А бр. 165, стр. 19-21, § § 33-38).

95. Ако, пак, државата одлучи да обезбеди такво решение за корпоративно тело, од суштинско значење е, со цел да се заштитат компензаторните интереси во слободното изразување и отворена дебата, да се обезбеди мерка за процедурална праведност и еднаквост на моќ. Судот веќе установил дека недостатокот на правна помош ја прави постапката за клевета неправедна, спротивно на член 6 § 1. Нееднаквоста на моќ и тешкотиите во кои подносителите работеле се исто така значајни во оценувањето на пропорционалноста на мешање согласно со член 10.

Како резултат на законот, како што стои во Англија и Велс, подносителите имаат избор или да ја повлечат брошурата и да му се извинат на Мекдоналдс, или го носат товарот на докажување на вистината на содржината во брошурата, без правна помош. Со оглед на тежината и сложеноста на таа обврска, Судот не смета дека е постигнат вистинскиот баланс помеѓу потребата да се заштитат правата на слободата на изразување на подносителите и потребата да се заштитат правата и угледот на Мекдоналдс. Се поголемиот интерес во промовирањето на слободниот проток на информации и идеи за активностите на моќните стопански субјекти, како и можниот "заstraшувачки" ефект на другите се исто така важни фактори кои се разгледаат во овој контекст, имајќи ја во предвид легитимната и важната улога што кампањите може да ја одиграат во стимулирањето на јавна дискусија (види, на пример, *Lingens* против Австрија, пресуда од 8 јули 1986 година, Серија А бр 103, стр 27, § 44;.. *Bladet Tromso* и *Stensaas*, цитирана погоре, § 64; и *Thorgeir Thorgeirson*, цитирана погоре, р.28, § 68). Недостатокот на процедурална праведност и еднаквост даде повод за прекршок на членот 10 во конкретниот случај.

96. Покрај тоа, Судот смета дека големината на казната доделена на двајцата поднесители, исто така, не успеаја да ја постигне вистинската рамнотежа. Според Конвенцијата, доделувањето на казната за клевета мора да биде во разумен однос со пропорционалност на повредата на угледот (види *Толстој Милославски* против Обединетото Кралство, пресуда од 13 јули 1995 година, Серија А бр. 316-Б, стр 75 -76, § 49). Од една страна судот забележува дека доделената сума во конкретниот случај (36.000 фунти во случајот на првиот подносител и 40.000 фунти во случајот на вториот подносител), иако релативно умерено со современите стандарди во случаи на клевета во Англија и во Велс, се многу поголеми во споредба со скромните примања и ресурси на двајцата поднесители. Од друга страна прифаќајќи дека изјавите во брошурата се сериозни обвинувања, Судот смета дека не само што тужителите се големи и моќни корпорации, туку дека и, во согласност со принципите на англискиот закон, од нив не се бара, и не, утврдиле дека претрпеле финансиска загуба како резултат на објавувањето на "неколку илјади" копии на брошури, кои судијата сметал дека се дистрибуирани (види став 45 погоре и споредба, на пример, *Hertel*, цитирана погоре, стр. 2331, § 49).

97. Иако е точно дека не се преземени мерки казната на подносителите да стапи во сила, останува фактот дека големите суми кои им се доделени останаа применливи од одлуката на Апелациониот суд. Во овие околности, Судот утврди дека доделената казна во конкретниот случај е диспропорционална на легитимната цел.

98. Како заклучок, со оглед на недостатокот на процедурална праведност и непропорционалната доделена казна, Судот оценува дека постои прекршок на член 10 од Конвенцијата.

III. ПРИМЕНА НА ЧЛЕНОТ 41 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

99. Член 41 од Конвенцијата предвидува:

"Кога Судот ќе оцени дека постои повреда на Конвенцијата или на протоколите, и доколку внатрешното право на засегнатата Висока договорна страна овозможува само делумна репарација на штетата, Судот, доколку е потребно, ќе додели правична отштета на оштетениот. "

A. Нематеријална штета

100. Подносителите тврдеа дека, доколку нивните права според членовите 6 и 10 од Конвенцијата се соодветно заштитени од страна на државата, тие не ќе требало да се бранат во текот на целата постапка за клеветата, која траела повеќе од девет години. Тие бараат исплата за правната работа што ја спровеле, по стапка применлива за странка во судски процес под Правилата за цивилна постапка, 9.25 фунти на час, плус разумни патни трошоци. Користејќи се со оваа стапка, тие пресметале дека на секој од нив треба му се надоместат 21,478.50 фунти во однос на 387 дена поминати во судот, заедно со 100,233.00 фунти на секој за подготовките. Нивното вкупно, заедничко барање за домашни правни трошоци изнесува 243,423.00 фунти, на кои треба да се додаде 31,194.84 фунти за трошоци и расходи, како што се фотокопирање, записници, телефонски повици и патувања.

101. Подносителите, исто така, побараа од Судот да се осигура во својата пресуда дека ако Мекдоналдс некогаш биде успешни во спроведувањето на 40.000 фунти штета против нив, одговорната држава ќе ја надомести платената сума.

102. Владата даде коментар дека износот на подносителите, во врска со нивните судски настапи и подготвителни работи, не ги рефлектираат вистинските трошоци и сумата на изгубени пари како резултат на наводните прекршувања на членовите 6 § 1 и 10. Доколку на подносителите им се доделеше правна помош за нивна одбрана, парите од правната помош ќе биле исплатени на нивните законски застапници; во никој случај правната помош не конституира финансиски надомест за самите поднесители. Што се однесува до трошоците барани од страна на подносителите, тоа е прашање на чиста шпекулација дали и до кој степен, ако била доделена правна помош, овие трошоци би биле покриени од страна на јавните фондови.

103. Што се однесува до барањето на подносителите за "услов" да се покрие нивната одговорност доколку Мекдоналдс одлучи да ја спроведе тужбата за отштета, Владата одговори дека ова не е концепт познат на меѓународното право и дека таквата постапка би била спротивна на легитимниот интерес на партиите при крајот на судската постапка.

104. Судот забележува дека подносителите не презентирале ниеден доказ кој докажува дека времето поминато во подготовка и презентирање на нивната одбрана во постапката клеветата им нанело вистински парична загуба; Не е имплицирано, на пример, дека било кој подносител изгубил приходи како резултат на недостатокот на правна помош. Тие поднесле детална тужба во однос на трошоци и расходи, но тие не докажуваат дека нивните трошоци го надминале

износот кои тие биле во можност да ги соберат од доброволни донации (види став 16 погоре). Судот не е, според тоа, уверен дека сумата на подносителите ги претставува загубите или трошоците всушност направени.

105. Тој понатаму забележува дека, поради периодот што поминал од наредбата за оштета против подносителите, Мекдоналдс, ќе треба да побара дозвола од судот пред да може да продолжи со спроведување на казната (види став 46 погоре). Во овие околности, покрај неговите заклучоци дека казната е диспропорционална и го прекршува член 10, Судот не смета дека е неопходно да се направи некоја одредба во однос на тоа согласно член 41 во сегашно време.

106. Како заклучок, според тоа, Судот не дава никаков додаток во однос на надоместокот за материјална штета.

В Нематеријална штета

107. Подносителите тврдеа дека, во текот на периодот од над девет години во кој тие го бранеле делото на клевета против толку силен противник, тие претрпеле значителен стрес и анксиозност. Тие чувствувале одговорност да го бранат случајот до крај, заради важноста на прашањата покренати и потребата од јавна дебата. Како последица на тоа, тие биле принудени да го жртвуваат своето здравје и нивните лични и семејни живот. Г-ѓа Стил поднесе до Судот писма од доктори од март 1995 година и март 1996 година каде се наведува дека таа пати од болест поврзана со стрес предизвикана од постапката. Г-дин Морис, самохран родител, не бил во можност да помине онолку време колку што тој би сакал со неговиот млад син. Г-ѓа Стил побарала 15.000 фунти по овој основ а г-дин Морис 10.000 фунти.

108. Владата произнесе дека, во согласност со практиката на Судот во голем дел од случаите кои се однесуваат на прекршување на член 10 и процедурални прекршувања на член 6, не е потребно доделување на надомест за нематеријална штета. Нема докази дека подносителите претрпеле повеќе стрес од било кој друг поединец, дали биле застапени или не, вклучен во судски спорови, и дека тоа е прашање на чиста шпекулација дали и колку стресот би се намалил ако прекршоците од членовите 6 и 10 не се случеле. Во секој случај, износите биле прекумерни кога ќе се споредат со други минати надоместоци за сериозни прекршувања на Конвенцијата.

109. Судот најде прекршоци на членовите 6 § 1 и 10 базирани главно, на фактот дека подносителите морале сами да ја вршат поголемиот дел од правната работа во овие исклучително долги и тешки постапки да ги одбранат своите права на слобода на изразување. Во овие околности подносителите сигурно биле вознемирени а нивните животи нарушени далеку повеќе од оние искусени од страна на една застапена странка, во врска со ова Судот го зема во предвид медицинскиот доказ поднесен од г-ѓа Стил. Тој доделува надомест за нематеријална штета од 20.000 евра (ЕУР) на првиот подносител и 15.000 евра за вториот подносител.

С. Стразбур трошоци и надоместоци

110. Подносителите биле застапувани пред Судот од водечки и помлади

советници и висок и помошник адвокат.

Двата совета тврдат дека потрошиле неколку стотици часови на случајот, но, со цел да ги задржат трошоците во разумна граница, одлучиле да ги преполоват нивните тарифи (на 125 фунти и 87.50 фунти соодветно) и бараат само 115 часа за главниот првобранителот и 75 часа работа за помладиот советник. Покрај тоа, првобранителот побара 5.000 фунти за подготовка и претставување на подносителите на сослушувањето на 7 септември 2004 година, и помладиот советник барал 2.500 фунти за сослушувањето. Вкупната сума на првобранителот изнесувала 19.375 фунти плус данокот на додадена вредност (ДДВ), а онаа на помладиот советник 9,062.50 фунти плус ДДВ.

И покрај тоа што инвестираше околу 45 часа во случајот, окружниот правен советник имаше барање за само 25 часа и ја преполови неговата тарифа на 175 фунти. Тој исто така побара 2.000 фунти за сослушувањето. Помошникот адвокат тврди дека потрошил над 145 часа на случајот, но имаше барање само за 58 часа, 75 фунтина на час, со преполовена тарифа. Таа бара 1.500 фунти за сослушувањето. Вкупните трошоци на окружниот правен советник дојдоа до 6375 фунти плус ДДВ, а оние на помошник адвокатот 5850 фунти плус ДДВ.

Покрај тоа, подносителите имаа барање по овој основ за дел од работата што тие ја извеле во врска со постапката пред Судот, имено 150 часа секој по 9.25 на час: вкупно 2775 фунти.

Конечно, тие барале вкупно 3330 фунти за патните и трошоците за сместување на четворицата адвокати и двајцата подносителите за време на сослушувањето.

Вкупното барање за трошоци и надоместоци по овој основ изнесува 46,767.50 фунти, плус ДДВ.

111. Владата смета дека употребата на четири адвокати е неразумна и претерана. Тие изјавија дека барањето за трошоци и патни трошоци на еден од адвокатите и правниот советник треба да биде забрането. Подносителите немале право да бараат било какви трошоци во однос на работата која тие ја извршиле, бидејќи овој дел на побарувањето не ја претставувал вистинската парична загуба.

112. Судот повторува дека само оние што биле вистински направени, поврзани со повредата или повредите, и разумен квантум, може да бидат надоместени во согласност со член 41 од Конвенцијата (види, на пример, Сахин против Германија [GC], бр. 30943/96, § 105, ЕКЧП 2003-VIII). Продолжува дека не може да исплати надоместок по овој основ, во однос на работното време кое подносителите го поминале работејќи на случајот, бидејќи ова време не ги претставува реалните направени трошоци (види Dudgeon против Велика Британија (член 50), пресуда од 24 февруари 1983 година, Серија А бр. 59, стр. 10, § 22, и Robins против Обединетото Кралство, пресуда од 23 септември 1997, Извештај 1997-V, стр 1811-1812, § § 42-44). Јасно е од должината и деталите на поднесоците поднесени од подносителите дека голем дел од работата е спроведена во нивно име, но со оглед на релативно ограничениот број на релевантни прашања, дискутабилно е дали целата сума на трошоците е неопходно направена. Во светлина на сите околности, Судот доделува 50.000 евра по овој основ, освен тие 2,688.83 евра веќе платени во правна помош од страна на Советот на Европа, заедно со било каква такса која може да биде наплатена.

D. Затезна камата

113. Судот смета за соодветно дека затезната камата треба да се заснова на најниската каматна стапка за позајмени средства на Европската Централна Банка, на која треба да се додадат три процентни поени.

ЗАРАДИ ОВИЕ ПРИЧИНИ, СУДОТ ЕДНОГЛАСНО

1. *Смета* дека има повреда на член 6 § 1 од Конвенцијата;

2. *Смета* дека има повреда на член 10 од Конвенцијата;

3. *Смета*

(а) дека одговорната држава треба да им плати на подносителите, во рок од три месеци од датумот на кој пресудата станува конечна во согласност со член 44 § 2 од Конвенцијата, следните износи, да бидат претворени во фунти по курс на денарот во времето на исплата:

(i) 20.000 евра (дваесет илјади евра) на првиот подносител и 15.000 евра (петнаесет илјади евра) на вториот подносител во однос на нематеријална штета;

(ii) 47,311.17 евра (четириесет и седум илјади триста единаесет и седумнаесет центи во евра) во однос на трошоци;

(iii) било какви такси кои би можеле да бидат наплатени на горенаведените износи;

(б) дека по истекот на наведените три месеци сè до исплатата едноставен интерес се плаќа на горенаведените износи, по стапка еднаква на најниската каматна стапка за позајмени средства на Европската Централна Банка, за периодот до плус три процентни поени;

4. *Го отфрла* остатокот од барањето на подносителите за правичен надомест. Изготвено на англиски и објавено на 15 февруари 2005 година, согласно член 77 § § 2 и 3 од Деловникот на Судот.

Мајкл О Бојл
Секретар

Мати Пелонпа
Претседател

Тврдам дека правилно го извршив
преводот од англиски на македонски
јазик

I claim that I did a proper
translation from English to Macedonian
language

Број 07/2012
Датум 02/05/2012

Преведувач

